

Závislost dětí mladšího školního věku na moderních technologiích

Radek Štohl

Bakalářská práce
2019

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Radek Štohl
Osobní číslo: H16610
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Forma studia: prezenční

Téma práce: Závislost dětí mladšího školního věku na moderních technologiích

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti pedagogiky volného času, závislosti u dětí a moderních technologií.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovoru.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

NEŠPOR, Karel. Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby. Do-pl. a opr. vyd. 3. Praha: Portál, 2007. 176 s. ISBN 978-80-7367-267-6.

PAVLÍČEK, A. Nová média a sociální sítě. Praha: Oeconomia, 2010. 181 s. ISBN 9788024517421.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. Přehled vývojové psychologie. Dotisk 2., nezměn. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-0629-2.

KNOTOVÁ, Dana. Pedagogické dimenze volného času. Brno: Paido, 2011. ISBN 978-80-7315-223-9.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Lenka Venterová**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **27. listopadu 2018**

Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2019**

Ve Zlíně dne 27. listopadu 2018

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 25.4.2019

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevyjádřeně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ušije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce nás zavádí do problematiky závislosti dětí mladšího školního věku na moderních technologiích. A to z pohledu učitelů, kteří vzdělávají určenou věkovou kategorii od šesti do jedenácti let. V teoretické části se zabýváme čtyřmi kapitolami, konkrétně se jedná o vymezení závislosti, moderních technologií, dětí mladšího školního věku a volném čase. V praktické části posléze přejdeme na kvalitativní výzkum, pomocí kterého budeme zjišťovat dostupné výsledky.

Klíčová slova: Závislost, děti mladšího školního věku, moderní technologie, volný čas, učitelé

ABSTRACT

The bachelor thesis introduces us to the younger school-age children's modern technologies addiction issue - from perspective of teachers, who teach the designated group of children (ages 6-11). In the theoretical part we deal with four chapters. Namely the definition of addiction, modern technologies, children of younger school age and leisure time. In the practical part, we will then focus on qualitative research to find out the available results.

Keywords: Addiction, younger school-age children, modern technology, leisure time, teachers

Na tomto místě bych velmi rád poděkoval své vedoucí bakalářské práce paní Mgr. Lence Venterové a to za cenné připomínky a rady, kterými mě po dobu celého výzkumu provázela.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM	11
1.1 STAV ZKOUMANÉHO TÉMATU V LITERATUŘE A DOKUMENTECH.....	11
1.2 VZTAH TÉMATU K SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE.....	13
1.3 K ZÁKLADNÍM POJMŮM.....	13
2 ZÁVISLOST	15
2.1 FAKTORY VZNIKU ZÁVISLOSTI	15
2.2 FAKTORY ROZVOJE ZÁVISLOSTI.....	16
2.2.1 Osobní historie člověka a charakter jeho problémů.....	16
2.2.2 Prostředek návyku a jeho vlastnosti a nebezpečí	16
2.2.3 Společnost a akceptace návykového chování.....	16
2.3 ZNAKY ZÁVISLOSTI	16
2.3.1 Silnou touhu nebo pocit puzení užívat látku (rovněž se v určitých případech můžeme setkat s pojmem bažení).....	17
2.3.2 Zhoršené sebeovládání	17
2.3.3 Zanedbávání jiných potěšení nebo zájmů	17
2.4 PREVENCE U ZÁVISLOSTI.....	17
2.4.1 Předcházení závislosti od útlého věku	18
2.4.2 Zbavení se závislosti pomocí aplikace.....	19
2.5 JAK UŽ NEBÝT ZÁVISLÝM ANEB (NE)ÚSPĚŠNÁ REALIZACE.....	19
3 MODERNÍ TECHNOLOGIE.....	21
3.1 NEODOLATELNÉ LÁKADLO INTERNETU	21
3.1.1 Specifikum internetu	22
3.2 SOCIÁLNÍ SÍTĚ	22
3.2.1 Nadměrné užívání sociálních sítí	23
3.2.2 Nepokryté soukromí.....	24
3.3 KYBERŠIKANA JAKO PODCEŇOVANÁ ŠIKANA	24
3.3.1 Prostředky kyberšikany	25
3.4 NÁSLEDKY ČASTÉHO VYUŽÍVÁNÍ TECHNOLOGIÍ	25
4 DĚTI MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU.....	26
4.1 VÝVOJ MYŠLENÍ V DANÉ KATEGORII	26
4.2 DĚTI MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU A JEJICH ROLE	27
4.2.1 Žák a jeho role.....	27
4.2.2 Role v rodině	27
4.3 PORUCHY CHOVÁNÍ VE ŠKOLNÍM VĚKU	28
4.4 VYUŽITÉ ODPOLEDNE U DĚTÍ MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU.....	29
5 VOLNÝ ČAS.....	30

5.1	VOLNÝ ČAS A JEHO SPOJITOST S DĚTMI	30
5.2	VOLNÝ ČAS A ŽIVOTNÍ STYL.....	30
5.3	FUNKCE VOLNÉHO ČASU	31
5.4	INSTITUCE VOLNÉHO ČASU	32
5.4.1	Školní družiny	32
5.4.2	Základní umělecké školy.....	33
II	PRAKTICKÁ ČÁST	34
6	CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU.....	35
6.1	VÝZKUMNÝ PROBLÉM	35
6.2	VÝZKUMNÉ CÍLE	35
6.3	VÝZKUMNÉ OTÁZKY	36
6.4	VÝZKUMNÁ METODA	36
6.5	POPIS VÝZKUMNÉHO SOUBORU	36
7	VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	38
7.1	KATEGORIE I - PROJEVY	38
7.2	KATEGORIE II. - TECHNOLOGIE VE ŠKOLE.....	39
7.3	KATEGORIE III. - ABSENCE	40
7.4	KATEGORIE IV - VNÍMÁNÍ	40
7.5	KATEGORIE V. - ZLOM.....	42
7.6	KATEGORIE VI. - VOLNÝ ČAS	43
8	SHRNUTÍ VÝZKUMU (ZÁVĚR PRAKTICKÉ ČÁSTI).....	45
9	DOPORUČENÍ.....	49
	ZÁVĚR	51
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	52
	SEZNAM PŘÍLOH.....	55

ÚVOD

Problémy. V minulosti, současnosti i budoucnosti to byly, jsou a budou záležitosti, které musí daná společnost řešit a zabývat se jimi. Jedním z největších úskalí dnešní doby je nadměrné využívání moderních technologií. Zmíněné potíže můžeme nejvíce vidět u nastupující generace, a to převážně u dětí mladšího školního věku. Již ve velmi útlém období se učí využívat nové technologie, o kterých před minulou dekádou ještě nebylo ani vidu ani slechu. Aniž bychom možná chtěli, tak vše každodenně vidáme a přijde nám již naprosto automatické, že dítě, které sotva umí vytvořit souvislou větu, tak jednoduchým dotykem ovládá řadu technických dovedností. Neujdeme tomu hned zkraje rána na autobusových zastávkách, bezmezně všemu přihlížíme v restauracích, ve kterých se malé děti ještě ani nestačí uvelebit, odložit potřebné kusy oblečení a již ze svých náprsních kapes vytahují chytré telefony či tablety. Nejen tyto záležitosti nás vedly k tomu, abychom se o daném problému snažili dozvědět o něco více. Hlavním měřítkem pro naše zkoumání se stali učitelé prvního stupně, právě s nimi jsme na zmíněnou problematiku provedli rozhovory.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM

První polovina bakalářské práce je důležitá zejména z hlediska teorie. V této části bude především vysvětleno užívané názvosloví, kapitoly se však budou podrobněji věnovat nejen závislosti, ale také moderním technologiím nebo volnému času. K tomu bude využito jak domácích, tak zahraničních zdrojů.

1.1 Stav zkoumaného tématu v literatuře a dokumentech

Domácí literatura

Záchytnou a podpůrnou literaturu pochopitelně bude tvořit odborná česká literatura. Problematice závislosti se věnuje Mühlpachr ve své Sociopatologii (2008.), která se zabývá tím, jakým způsobem se do našeho světa dostávají patologické jevy. Nechybí v ní velmi důležité pojmy včetně těch, jež se týkají různých druhů závislostí. V závěru knihy jsou již nastíněny problémy, které vyúsťují v agresi. Posuneme-li se k moderním technologiím, řadu podnětných informací přináší práce Eckertové (2013) s názvem Bezpečnost dětí na internetu, v níž se zabývá sociálními sítěmi nebo kyberšikanou, která právě skrze moderní technologie posouvá hranice šikany do nových mezí. Rovněž se dostává k závislosti a problémům na internetu a snaží se poskytnout praktické a užitečné rady. Při definování námi zvolené věkové kategorie se následně nelze obejít bez Vágnerové, autorky díla Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy. (2001) Ve svém díle nám poskytuje základní informace o dědičnosti nebo vývoji paměti u dětí v období jejich školní docházky. Můžeme se v ní tak seznámit s vývojovými specifiky školáků mladšího školního věku a jejich sociálními rolemi.

Zahraniční literatura

V zahraniční literatuře, která byla přeložena do češtiny, je stěžejní publikací Závislost. Jak jí porozumět a jak ji překonat, kterou napsal Heinz-Peter Röhr. Předlohou této publikace byla autorova přímá práce se závislými osobami. V knize mluví o původu celého problému, rovněž nabádá k tomu, aby si osoba uměla problém závislosti přiznat. Píše zde o nelátkových závislostech. Také nezapomíná na osoby, jež mají blízký vztah k závislým jedincům. Zmiňuje, že lidé se můžou s problémem vyrovnávat odlišně. V daném díle najdeme také informace týkající se ideální cesty vedoucí ke zbavení se závislosti či překonání potenciální krize, která může během různé formy terapie potkat každou závislou osobu. Poněkud blíže se svojí prací moderním technologiím věnuje Pierre Lévy, jenž je autorem díla Kyberkultura: zpráva pro Radu Evropy v rámci projektu "Nové technologie: kulturní spolupráce a komunikace".

Lévy v něm píše o technologiích komplexně, velkou částí se však pozastavuje nad samotným kyberprostorem, jeho přenosem či skutečností, jak vlastně dochází k jeho vzniku. Kromě samotného kyberprostoru se zabývá také digitalizací nebo nahlíží na problémy, jež informační technologie do našeho světa přináší a s nimiž se setkáváme. Jako filosof dané záležitosti pozoruje především z hlediska sociální stránky, nikoliv přímo té odborné. V neposlední řadě porozumění dané problematice může posloužit kniha od Johna Brierleyho, jeho práce *Sedm prvních let života rozhoduje*. Spisovatel se v díle nezabývá jen prvními roky života dětí, během nichž vidí ideální možnost k tomu, aby děti byly schopny zlepšovat své dovednosti. Celé myšlení dětského mozku vidí jako důležité, a to jak pro čiré hraní, tak pro záležitosti, které mají spojitosti s učením a se školními praktikami. Brierley se snaží motivovat rodiče, aby se svými dětmi nalézali nejrůznější cesty, jak myšlení svých ratolestí co nejvíce a nejužitečněji formovat.

Cizojazyčná literatura

Na závěr budou zmíněny knihy, které sice nebyly přiloženy do češtiny, ale s tématem souvisí. Na úvod lze uvést publikaci *Addiction: evolution of a specialist field* (2002), jejímž autorem je Edwards. Kniha pojednává o závislosti, která se postupem let vyvíjela až k nepostradatelné části lidského bytí. Pro větší autenticitu je kniha doplněna rozhovory s odborníky. Tématem se rovněž zabývá publikace *Teenagers and Technology* (2013), která, jak již samotný název napovídá, pojednává o funkcích moderních technologií a jejich užívání nastupující generací. Autoři Chris Davies a Rebecca Eynon uvádějí různá specifika, potenciální možnosti pro lidi této věkové kategorie nebo také negativa, která bývají s danými technologiemi spojena. Zároveň v knize připomínají, že s moderními technologiemi budou dospívající v úzkém kontaktu také v dalších obdobích svého života, ten pracovní nevyjímaje. A to i přesto, že generace dospělých se naopak snaží nabízet varianty, které s novými vymoženostmi nesouvisí. O dané problematice se také dočteme v knize *From Smartphones to Social Media: How Technology Affects Our Brains* (2018). Mark Carrier se ve svém díle zabývá všemožnými typy technologií, mezi něž řadíme také práci s internetem. Carrier se v práci pokouší upozornit na skutečnost, jak bez technologií již nedokážeme žít, jak ovlivňují naše zdraví, a to nejen mentální, ale rovněž fyzické. Autor se dále zabývá lidskou komunikací nebo skutečností, jakým způsobem bývá zasaženo myšlení dětí, které využívají nové vymoženosti. Publikace je následně doplněna případovými studii a zajímavými rozhovory s vědci.

1.2 Vztah tématu k sociální pedagogice

S tématem bakalářské práce velice úzce souvisí sociální pedagogika. Jak uvádí Kraus (2014), ve zdejším prostředí se stále jedná o odvětví, které vzniklo poměrně nedávno, a možná právě také proto mnoho autorů na danou problematiku nahlíží z různých úhlů pohledu.

Bakalářská práce vychází z díla z autorů Průcha, Walterová, Mareš (2013, s. 269), podle kterých je sociální pedagogika „disciplína pedagogiky zabývající se širokým okruhem problémů spjatých s výchovným působením na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny mládeže a dospělých.“

Jelikož se čím dál častěji vyskytuje ve společnosti sociální patologie, což chápeme jako „souhrnné označení nezdravých, nenormálních, všeobecně nežádoucích jevů“ (Ondrejko, 2009, s. 22), působí sociální pedagogika jako prvek či subjekt, bez kterého bychom se v našich končinách obešli velmi obtížně (Průcha, Walterová, Mareš, 2013).

Za sociální patologii lze samozřejmě považovat i „Závislost dětí mladšího školního věku na moderních technologiích“, která je tématem této práce a má velice blízko k netolismu neboli „závislosti na tzv. virtuálních drogách. Mezi ně patří zejména počítačové hry, sociální sítě, internetové služby (různé formy chatu), virální videa, televize aj.“ (netolismus, ©2015).

Virtuální jednání lze definovat následujícím způsobem: „Virtuální realita popisuje zvláštní druh interaktivní simulace, ve které má průzkumník tělesný pocit, že je ponořen do situace definované databází“ (Lévy, 2000, s. 64).

Za problém týkající se sociální pedagogiky je považována také samotná závislost. Tu lze dělit na látkovou, potažmo fyzickou, a nelátkovou, která je často označována jako závislost psychická. Moderní technologie tak spadají právě do druhé kategorie (Göhlert, Kühn, 2001).

1.3 K základním pojmům

K tomu, abychom celé bakalářské práci lépe porozuměli, je důležité zmínit několik termínů a poté je definovat. Jedním z nejdůležitějších je termín samotné závislosti, který je důležitou součástí textu. Zmíněný pojem se může dotýkat řady oblastí lidského života, dá se však zastřešit jedním pojmem.

Podle výkladu Mezinárodní klasifikace nemocí to je „skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž má užívání nějaké látky nebo třídy látek u daného

jedince mnohem větší přednost před jiným jednáním, kterého si kdysi cenil více “ (Nešpor, 2018, s. 18).

Poněkud radikálněji na celou záležitost nahlíží Američan Dole (Edwards, 2002, s. 7.), dle kterého se jedná „o poruchu chování, která jistým způsobem vyžaduje chování evidující psychologickou vadu nebo slabost, u níž je jediným přijatelným cílem léčby absolutní abstinence.“

Od závislosti lze přejít k další problematice, kterou jsou moderní, potažmo digitální technologie. Pod nimi je možno si představit velice širokou škálu variací, u níž můžeme najít skutečně rozsáhlé spektrum alternativ. Nejprve se zaměříme na digitální technologie, které lze chápat jako „produkt lidské kultury a techniky spoluvytvářející současnou společnost a život všech lidí “ (Neumajer, 2015, s. 15).

Předmětem výzkumu budou děti mladšího školního věku, tuto věkovou kategorii specifikuje ve svých pracích řada autorů, zde bude využita její charakteristika dle Říčana, (2014), podle kterého se jedná o období od šesti do jedenácti let. Hlavním poznávacím znamením je, že „do života, jehož hlavní náplní byla dosud hra, vstupuje nyní školní práce a s ní povinnost. To znamená rázem mnohem vyšší nárok na kázeň, schopnost odložit uspokojení okamžitých potřeb, úsilí o výkon i ve chvíli, kdy by dítě raději dělalo něco plně jiného “ (Říčan, 2014, s. 145).

Spojitosť s potenciální závislostí představuje volný čas. Podle Hofbauera (2004, s. 13) je charakterizován jako „činnost, do níž člověk vstupuje s očekáváními, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí a přináší mu příjemné zážitky a uspokojení.“ Rozšířenější verze poté mluví přímo o dětech, u nichž do volného času „nepatří vyučování a činnosti s ním související, sebeobsluha, základní péče o zevnějšek a osobní věci, povinnosti spojené s provozem rodiny, domácnosti i další uložené vzdělávání “ (Pávková a kol. 2002, s. 13).

2 ZÁVISLOST

Z hlediska odborného pohledu není závislost na moderních technologiích zatím přímo definována. V současné době se jí ovšem nejvíce přibližuje relativně nový a zatím ne příliš užívaný pojem netolismus.

Zásadní problém při řešení závislosti na moderních technologiích představuje internet, který přináší dětem nové netušené možnosti, jak se v jejich světě orientovat, a přivádí děti k novým a stále širším způsobům jejich využívání.

Jak uvádí Röhr (2015), u jedinců do osmnácti let se většinou jedná o únik ze skutečné reality. Nadměrný pobyt na internetu nepřináší problémy jen z hlediska „pouhé“ závislosti, ale rovněž zkracuje dobu spánku, což má za následek sociální problémy. K nim se mimo jiné řadí příliš velká únava nebo stranění se dalších členů společnosti. Vše se pak projevuje příliš velkou podrážděností, což bude řešeno v následujících podkapitolách.

I když se z pohledu dnešní doby může zdát, že závislostní chování je poměrně novodobým fenoménem, rozhodně tomu tak není. Lidstvo se s danou problematikou setkávalo již v dávné minulosti, a tak stejně jako nyní ani v dřívějších časech tento závažný problém nedokázalo příliš zvládat a vymýtit. Jedním z hlavních logických důvodů, proč se s danými záležitostmi stále neumí řádně vyrovnat, je skutečnost, že se jedná o problém vícestranný. Potkáváme se při něm totiž s faktory z různých oblastí, ať už jsou psychologické, biologické nebo sociální (Mühlpachr, 2008).

2.1 Faktory vzniku závislosti

Jak již bylo uvedeno, závislost zahrnuje hned několik faktorů. Ten první je farmakologický, v tomto případě se jedná o drogy, u nichž velkou roli hraje v dnešní době jejich snadná dostupnost. Ačkoliv dříve bylo téměř jisté, že právě jejich dostupnost může narušit za určitých podmínek individualitu daného jedince, postupem času se na ně začalo pohlížet jako na skutečnost, při níž je mnohem důležitější, zda osoba žije ve zdravém společenském prostředí (Mühlpachr, 2008).

Vedle farmakologického faktoru do této kategorie zařazujeme také somatické a psychické faktory nebo prostředí, v němž se osoba nachází a vyrůstá. Je to totiž především rodina, která postupně utváří a formuje osobnost dětí. A to svojí výchovou. K dalším důležitým hlediskům

poté přiřazujeme právě faktor výchovně vzdělávací a v neposlední řadě socioekonomický (Mühlpachr, 2008).

2.2 Faktory rozvoje závislosti

Po definování a vytyčení znaků závislosti je nutné se především zabývat tím, jaký je její původ. Nejde pouze o jediný faktor vedoucí k jejímu vzniku. V publikaci Záškodné (1998) je uvedeno, že ať už se jedná o jakoukoliv závislost, má většinou tři hlavní důvody:

2.2.1 Osobní historie člověka a charakter jeho problémů

Tento bod zahrnuje celou řadu osobnostních charakteristik, z nichž některé z nich lze zvláště vyzdvihnout. Důležitou skutečnost představuje především to, jak jedinec dokáže sám vyjít se sebou či jak je vnímán svým okolím. Podstatná je i celková vyspělost osobnosti či její schopnost vypořádat se s nepříjemnými životními situacemi. V neposlední řadě sem lze zařadit okolnosti týkající se rodiny a osobních predispozic každého jedince (Záškodná, 1998).

2.2.2 Prostředek návyku a jeho vlastnosti a nebezpečí

Zde se jedná především o to, jakým způsobem je pro nás a další závislé jedince samotná závislost nebezpečná. (Záškodná, 1998)

2.2.3 Společnost a akceptace návykového chování

V závěrečné podkategorii se Záškodná (1998) věnuje především společnosti, která přijímá či nepřijímá návyk daných jedinců. Řadí sem, jakým způsobem jsou její členové schopni a ochotni nahlížet na osoby s problémy, přičemž upozorňuje na rozdílnost názorů. Právě rozdílné náhledy spojené s postavením jedinců ve společnosti a jejich nejednoznačnou pozicí mohou stát za závěrečným faktorem rozvoje závislosti.

2.3 Znaky závislosti

Podobně jako v jiných případech i u závislosti existuje hned několik znaků, které poukazují na to, zda je s daným jedincem vše v pořádku. V případě závislosti již nejde o drobné jednotlivé odchylky od společensky akceptovatelného chování, ale spíše se jedná o souhrn faktorů, které poskytují reálný obraz toho, jak na tom jedinec z hlediska závislosti je. Ne každé však problém bývá snadno rozeznatelný. I přesto jsou v chování jedince patrné jisté

znaky, které mohou být nápomocné k včasnému podchycení závislosti a díky tomu k jejímu co nejrychlejšímu a nejvíce odpovídajícímu řešení.

Jak je uvedeno v Nešporovi (2018) většinou se jedná o:

2.3.1 Silnou touhu nebo pocit puzení užívat látku (rovněž se v určitých případech můžeme setkat s pojmem bažení).

Jak se taková touha může ve skutečnosti projevat? Mimo jiné horšími rozhodovacími schopnostmi, které jsou úzce spojeny s pamětí. Problémy nastávají také v postřehu jedince. Silná touha může vést i ke komplikacím týkajícím se krevního tlaku a výrazně zvyšovat stres jedince (Nešpor, 2018, s. 21-22).

2.3.2 Zhoršené sebeovládání

Zhoršené sebeovládání je přímo spjato s bažením, i když se jedná o dva samostatné faktory vzniku závislosti, velice úzce spolu souvisejí, neboť neuspokojené bažení dále zhoršuje sebeovládání, které je podmíněno především nezvládnutím vlastních emocí a ztrátou kontroly nad nimi (Nešpor, 2018, 23-24).

2.3.3 Zanedbávání jiných potěšení nebo zájmů

Jedná se o vůbec nejdůležitější znak závislosti, který svědčí o narůstajícím problému. Pokud k zanedbávání předchozích zájmů dojde, je vhodné si vyhledat úplně odlišnou zálibu, u starších osob zajisté není na škodu se vrátit k takovým, které jim přinášely radost v minulosti (Nešpor, 2018, s. 30-31).

2.4 Prevence u závislosti

Již v brzkém věku je z hlediska vzniku závislosti velice důležitá především její prevence. A to platí také u dětí mladšího školního věku (tomuto tématu se budeme podrobně věnovat v další kapitole).

Samotná prevence totiž tvoří vůbec nejdůležitější a nejkomplexnější složku v problému závislosti. Hraje nezbytnou roli nejen při závislosti na moderních technologiích, ale také při těch ostatních. Jak je uvedeno v Rolkové (2017, s. 89), „prevenci chápeme jako aktivitu vedoucí k předcházení neblahých vlivů, jejímž cílem je ochrana zdraví a výchova ke zdravému způsobu života.“

Právě Rolková (2017) pokračuje v rozdělení prevence na primární, sekundární a terciární. Zatímco u primární je hlavním krédem a důležitým prvkem předcházet všem nepříjemným záležitostem a celé závislosti, tak u sekundární již pracujeme s osobou, která se jakýmsi způsobem v problému ocitla, avšak ještě se nedostala do fáze, ve které bychom ji mohli přímo označovat jako závislou. Zároveň má za cíl, aby se pokud možno co nejdříve dostala pod ochranu lidí, kteří se daným problémem zabývají. U terciární se již vše cílí na osoby, které jsou závislé a u nichž byl v minulosti podstoupen léčebný proces.

2.4.1 Předcházení závislosti od útlého věku

I když moderní technologie bývají pro nejmladší a teprve rostoucí generace přínosné, např. již v raném věku díky nim vidí vzdálené příbuzné a přátele na druhém konci světa, mají příležitost hrát o poznání větší množství her, zásluhou youtube a smartphonů, sledují pohádky a filmy, musí se s nimi v prvních letech dětí zacházet opatrně. Mimo jiné kvůli tomu, že jejich svět představ a iluzí může být díky těmto technologiím ochuzen. Podle názoru Hilarie Cashové by tak všemu mohlo pomoci, kdyby se děti dostávaly k zacházení s displejem nejdříve od druhého roku jejich života. Hlavní důvod zní prostě - do zmíněného období se utváří důležitá integrace s okolním světem. Cashová dále mluví o postupnosti, během níž se má se vším zacházet krůček po krůčku. Děti by například měly začít sledováním krátkých, speciálně jim určených pořadů na televizních obrazovkách, do sedmého roku života by to mělo být v co nejmenší míře. Až poté se pomalu mohou dospělí pokoušet o začleňování dětí do světa moderních technologií, a to ještě maximálně na dvě hodiny. Vše argumentuje skutečností, že v tak útlém věku je pro děti velmi důležité hodně spát nebo volný čas trávit jinak, aby se rozvíjela jejich vlastní představivost (Alter, 2018).

S Cashovou rovněž souhlasí AAP, pro nás také známá jako Americká pediatrická akademie. „Nemluvňata a děti do dvou let by se měly vyhnout televizi. Dětský mozek se během těchto prvních let rychle vyvíjí a malé děti se nejlépe učí integrováním s lidmi, ne s obrazovkami,“ znělo v její doporučující zprávě na internetu (Alter, 2018, s. 224).

V této problematice se též angažuje organizace Zero to Three, která v roce 2014 vydala zprávu, v níž se neobjevují přímé zákazy, u prevence závislosti se však pozastavila nad třemi body, které by měly být brány na zřetel. Tím prvním je aktivní role rodičů. Ti by své ratolesti měli vést k tomu, aby se nepohybovaly pouze ve virtuálním světě, ale snažily se přímou zkušenost z tohoto světa přenést do reálného prostředí. Děti si tak lépe oživí, co právě udě-

laly. Ve druhém bodě se připomíná, že pro děti a jejich rozvoj je vždy prospěšnější být aktivními účastníky děje namísto pouhého pozorování situace. V neposlední řadě je u displejových aktivit nutné nekoncentrovat se pouze na danou technologii, ale vnímat aplikaci, které se v oné chvíli věnujeme. Pro úplnou představu to chápeme tak, že by děti měly umět předvídat, co se v další chvíli přihodí nebo dokázat rozpoznat postavičky či hrdiny, které je na moderní technologii ohromily. Jejich nadšení by tak nemělo rozhodně pramenit ze smartphonů, tabletů a dalších známých zařízení (Alter, 2018).

2.4.2 Zbavení se závislosti pomocí aplikace

Prevence před stále častějším využíváním moderních technologií paradoxně může přijít jejich používáním, a to konkrétně jednou z mnoha nainstalovaných aplikací, která se jmenuje Moment. Ta přitom funguje na velmi prosté bázi. Aplikace totiž pozoruje a zároveň hlídá, jak dlouho uživatelé pobývají na daném moderním přístroji, přičemž zaznamenávána četnost pozorování displeje. Tak se poté jedinec dozví, kolik svého času na mobilním přístroji nebo jiném zařízení strávil. Celá vymoženost je důležitá tím, že aplikace uživateli sdělí, kolikrát moderní technologii zamknul a odemknul. Ve své podstatě tedy říká, v jaké míře ji bereme do ruky. Jak posléze uvedl sám duchovní otec této novinky Kevin Holesh, do součtu času by se neměly započítávat přímé hovory s dalšími lidmi nebo poslech jakékoliv hudby. Minuty naopak nabíhají ve chvíli, kdy moderní technologii začneme znovu využívat jejím sledováním, k čemuž patří cokoli, jako je projíždění si různých aplikací, hraní her nebo posílání zpráv našim blízkým osobám (Alter, 2018).

2.5 Jak už nebýt závislým aneb (ne)úspěšná realizace

Ze spárů závislosti není vždy snadné se vymanit. A nejinak tomu je u častého využívání moderních technologií, o čemž dobře ví také organizace reSTART. Právě ona pro závislé jedince navrhuje tři postupy, jak se jejich rizikového chování zbavit. Zaměříme-li se hned na ten první, jedinci v období tří týdnů musí na novodobé vymoženosti zcela zapomenout. Rozhodně se nesmí zapomínat ani na následující měsíc, během něhož je hlavním aspektem zvládání vlastních emocí. K tomu se také přidává zaměřování se na základní činnosti, které jedinci při své závislosti odsouvali na druhou kolej. Již v této části se tak osoby pokouší co nejvíce získat kladný vztah k pobytu v přírodě, na niž většinou při trávení volného času za asistence moderních technologií nezbývá čas. Jelikož se jedincům znemožní přístup k mo-

derním technologiím, je nezbytné rozptýlit jejich myšlenky a využít čas na něco úplně odlišného, což pobyt v přírodě, kde můžou získat fyzickou kondici, jedinečně umožňuje. Během druhého kroku se zmíněné osoby přemístí do speciálních domů, v nichž mají příležitost prakticky využít to, čeho dosáhly při úvodním kroku. Situace je pro ně o to nesnadnější, že při zdejším pobytu bývají uplatňována velice striktní opatření. Závěrečný třetí krok již čistě vybízí k tomu, že daní jedinci, kteří měli problém se závislostním chováním, se zařazují do běžného života, aniž by museli být kontrolováni těmi druhými. „Dříve problémoví“ ke všemu většinou žijí nedaleko místa, které je nešvaru odnaučilo (Alter, 2018).

3 MODERNÍ TECHNOLOGIE

V dnešní době již téměř neexistují osoby, které by nevyužívaly moderní technologie. Novodobé vymoženosti si během uplynulé dekády získaly ve společnosti takové postavení, že bez nich lidé nedokáží pracovat, komunikovat. A bohužel ani vytrvat, ačkoliv v danou chvíli na nich nemusí trávit žádné penzum času. Bez nadsázky se tak dá říci, že moderní technologie můžeme označit za jeden z nejužitečnějších pokroků současného století. Jak s nimi však účelně zacházet? I v této kapitole je důležité připomenout nejprve názvosloví, které se dané problematice týká.

Více do hloubky se o dané problematice dozvíme v Eckertové (2013), ve které najdeme pojmy digitální domorodci a digitální přistěhovalci. Domorodci jsou osoby, jež využívají moderní technologie a záležitosti s nimi spojené téměř již od narození, zásluhou čehož celému propojení rozumí a mají vše již zautomatizované. Naproti tomu u přistěhovalců je celá situace jiná. Jedná se totiž dospělé osoby a jedince starší populace, kteří se musí postupně všemu učit. Reálnou se tak stává skutečnost, kdy v jistém slova smyslu děti začaly učit své rodiče. A to právě při využívání moderních technologií, které pro zkušenější starší členy rodiny dříve nebývaly na prvním místě.

3.1 Neodolatelné lákadlo internetu

Máme-li se zaměřit na námi sledované moderní technologie, které jsou pro práci ve výzkumu klíčové, máme na mysli především využívání mobilních telefonů a tabletů, které jsou nejčastěji užívanými zařízeními. A to především díky jejich připojení na internet.

Ještě předtím, než se internet stal součástí chytrých telefonů a podobných zařízení, se definoval jako „předávání multimedialních informací mezi počítači, jehož podstatnou funkcí je organizační řešení založené na myšlence celosvětové volně vytvářené sítě bez centra“ (Musíl, 2007, s. 31.). Postupem času se však transformoval jako „velký systém propojených počítačů okolo celého světa, který lidem umožňuje sdílet informace a mezi sebou vzájemně komunikovat (dictionary.cambridge, ©2019). V současné době tak je hlavní význam internetu především v komunikaci a přenosu dat mezi jednotlivými občany.

Podíváme-li se na internet a jeho nástrahy trochu blíže, je vskutku velmi náročné bez této moderní vymoženosti existovat. Pomáhá při plnění školních povinností vyhledáváním studijních materiálů, ale i v pracovním procesu, v obou případech je téměř nemožné existovat bez připojení k síti. K té se na většině míst už dostanete zdarma, takže závislá osoba nemusí

utrácet peníze jako v případě závislosti na alkoholu či drogách. Virtualita ke všemu jedincům napomáhá se ukrýt před současnými problémy a utéct tak do úplně jiného světa, v němž si velmi snadno můžou utvářet řadu virtuálních vztahů. A to například pomocí anonymních účtů, zásluhou čehož si o jedincích na druhé straně sítě můžeme vytvořit falešnou představu a zároveň se neobávat toho, že nás druzí odsoudí za náš životní styl (Eckertová, 2013).

3.1.1 Specifikum internetu

V přeneseném slova smyslu lze říci, že na internetu se můžeme vybouřit. Lidé zde ztrácejí ostych, chovají se, jako by jim nemělo nic hrozit a neměli za své chování nést následky. I proto se v jeho prostředí můžeme dočkat agresivnějšího jednání uživatelů, než by tomu bylo v reálném světě. Svoji roli v daném kontextu hraje anonymita, která jedincům dává menší odpovědnost. S rostoucím pocitem neohrožení jejich chování dosahuje odlišných vzorců, než kdyby ve vytvořenou anonymitu nevěřili. Jejich internetový původ však může být v dnešní době snáz rozpoznatelný, než si uživatelé myslí, často je odhalí lidé, kteří nemusí být odborníky. Anonymitu lze dělit na objektivní a subjektivní. V prvním případě máme na mysli anonymitu, při níž lze osobu dle jejich údajů snadno dohledat. Zatímco u subjektivní anonymity je na celou situaci vlastně nahlíženo z našeho osobního pohledu. Jednoduše se tedy jedná o skutečnost, jak se osoby domnívají, že mají nebo spíše nemají příležitost být odhaleny. Právě anonymita subjektivní se podepisuje na odvážném chování jedinců na internetu, kteří při svém jednání mají pocit neohroženosti (Šmahel, 2003).

3.2 Sociální sítě

Lidé v uplynulých letech využívali hned několika na sobě nezávislých prostředků, jak být v kontaktu s okolním světem a zároveň s ním různou formou komunikovat. Měli k dispozici obyčejné chatování, na různých internetových stránkách vytvářeli a psali blogy, v nichž popisovali své zážitky z cest, vyhledávali možnosti, jakým způsobem se podělit o svůj názor ohledně svých koníčků a problémů. S příchodem sociálních sítí se však situace výrazně posunula a změnila. Řekneme-li to nadneseně, předchozí prostředky se zúžily do jedné ucelené podoby, a to podoby sociálních sítí, které jsou především velmi praktické. Nutně nebývají využívány jen pomocí stolních počítačů nebo notebooků. Dnes jsou především součástí tabletů a mobilních zařízení. Zacházení se sociálními sítěmi ke všemu nemusí být dlouhodobá záležitost, jedinci dané aplikace mohou využívat krátkodobě v různých intervalech a takřka

na jakémkoliv místě v jakýkoliv čas, a to rovněž během přímého pracovního nasazení (Blinka, 2015).

Sociální sítě zároveň nabízejí velký paradox. Ačkoliv je lze z anglického jazyka volně přeložit jako „společenská síť“, tak naopak díky nim společenské kontakty a reálné vztahy rapidně upadají a svoji „image“ si zakládají na tom, kolik mají lidí virtuálních přátel. Právě ti hrají na sociálních sítích velkou roli. Je pro nás důležité, zda nám odpověděli na zprávu, máme potřebu sledovat, zda nám něco „nezbytného“ neuteklo. Ať už se to týká jejich statusů nebo fotografií, které na ně vkládají a chtějí se tak pochlubit či navrhnout cokoli nepoznaného. Často se nemusí ani jednat o úplnou pravdu, naši přátelé si totiž rádi trochu skutečnost přibarví, aby byli viděni v lepším světle nebo z důvodů, aby byly více sdíleny jejich příspěvky. V tom případě ale vše můžeme bez zábran nazvat podváděním ostatních (Eckertová, 2013).

3.2.1 Nadměrné užívání sociálních sítí

Nejen ryze novodobé technologie, ale přímo sociální sítě jsou jednou z příčin moderních závislostí. V daném případě však budeme mluvit o závislosti nadměrné, která se odráží ve třech modelech. Ten první, tzv. model sociálně kompenzační hypotézy, mluví převážně o jedincích, kteří hůře zvládají navazovat kontakty v reálném prostředí, ve virtuálním světě mají příležitost se schovat za online prostor. Je zřejmé, že lidé, kteří bez větších problémů dokáží s druhými komunikovat, vlastně ani nepotřebují, aby kouzlu sociálních sítí podlehli. Jejich protějšky sice na internetu snadno můžou oslovit druhé osoby za účelem navázání různých budoucích vztahů „na živo“, ale většinou tyto vztahy nekončí v reálném životě dobře. Druhý model zvýšené formy narcismu můžeme chápat jako pokud možno co nejlepší vyobrazení sebe samého ve virtuálním světě. A to pomocí skutečně širokého spektra, do něhož bezpodmínečně spadají upravené fotografie, sdílení do té doby soukromých prožitků nebo pouhé vyplněné údaje na vlastním profilu dané sociální sítě. Pro některé jedince může být tato skutečnost až tak důležitá, že kvůli ní sociální sítě notně využívají. Posledním modelem v této kategorii je nízká míra svědomitosti a tendence k prokrastinaci. Prokrastinací rozumíme zabývání se pro nás zábavnějšími skutečnostmi ve chvíli, kdy bychom měli vyřizovat potřebné záležitosti. Shrňme-li to krátkým vysvětlením, tak jedinci využívají sociální sítě především kvůli tomu, aby se vyhnuli zodpovědnému plnění svých povinností (Blinka, 2015).

3.2.2 Nepokryté soukromí

Ne vše, co se na sociálních sítích vyskytuje, může být vždy bezpečně využito jen pro náš prospěch. Vše již začíná tím, že se k našim údajům velmi snadno dostávají vývojářské firmy vytvářející různorodé aplikace, které jsou přímo propojené s virtuálním světem. Velmi citlivé a zároveň soukromé údaje uvádíme v podobě telefonních čísel, jsme rovněž schopni sdělit adresy našeho současného bydliště nebo to, zda jsme svobodní či rozvedení. Ani tato skutečnost nám však nebrání v tom, abychom informace na své profily dále uváděli. Většina se totiž snaží co nejvíce přizpůsobit našemu skutečnému „já“, které se ocitá mimo prostředí online světa. Problém také přichází u „přátel na facebooku“. Leckdy jich máme nepřehledné množství a znát každého blíže je téměř nadlidský úkol. Při sdílení našich zážitků či zveřejňování informací nad danou skutečností vůbec nepřemýšlíme. Zmíněné osoby poté v nejednom případě bývají přímým terčem jedinců, kteří uvedená fakta využijí ve svůj prospěch. Potíže následně nastávají jak na pracovišti, tak ve školním prostředí. Důsledkem neuváženého jednání tak dochází k šikaně, resp. její modernější verzi, tzv. kyberšikaně (Macháčková in Ševčíková, 2014).

3.3 Kyberšikana jako podceňovaná šikana

Rozmach internetu a sociálních sítí ve své době nestačil přinést jen pozitivní odezvu spojenou s rychlou a snadnou komunikací osob na opačných světadílech, ale také neblahé a předem neočekávatelné problémy. K těm nejcitelnějším a na první pohled těžko rozpoznatelným se v současném desetiletí zařadila kyberšikana.

Chceme-li ji pochopit zeširoka, poté bychom celý problém nazvali jako elektronické násilí, ke kterému se dítě může dostat úplnou náhodou a nevědomky. K úplné přesnosti je třeba si vzít slova Eckertové, která (2013, s. 64) říká, že „jde o šikanu, která probíhá v prostředí virtuálním, prostřednictvím moderních komunikačních technologií. Může se prolínat s tradiční šikanou v reálném světě.“ Na první pohled se zdá, že jde o jednoznačnou záležitost a porozumění, jak však Eckertová (2013) pokračuje, tak ani psychologové a odborníci v určitých případech netuší, zda se ještě jedná o pouhé dětské škádlení nebo již přímo novodobý problém. Možná nám ve stejné publikaci k lepšímu vyjasnění pomůže definice dr. Michala Kováře. Odborník na oblast šikany vnímá kyberšikanu jako problém tehdy, když „dítě nebo skupina dětí úmyslně, zpravidla opakovaně ohrožuje, pronásleduje a týrá psychicky jiné dítě

a zneužívá k tomu mobilní přístroje a internet, přičemž hlavním cílem útočníků je ublížit oběti.“

3.3.1 Prostředky kyberšikany

Dosáhnout na kyberšikanu není vůbec složité. Její pachatelé totiž zásluhou pokroku můžou využít hned několika způsobů, jak svoji oběť atakovat a nenechat ji ani na chvíli vydechnout. Jedním z hlavních prostředků jsou mobilní telefony, přes které lze zasílat výhružné SMS zprávy, jež na samém počátku mohou být pouhým zdrojem zábavy. Dalším z řady možných vynálezů bývají messengery, přes které se agresori snaží bavit na účet druhé osoby posíláním ponižujících zpráv. Specifickou kapitolou jsou v daném ohledu sociální sítě, právě ony bývají čím dál tím lepším místem pro vyhlédnutí si oběti. Velmi rozšířenou verzí se stává veřejné sdílení společných konverzací, které mohou, ale také nemusí obsahovat nepříjemné a citlivé údaje. Právě jejich prostřednictvím se útočící osoba snaží svoji oběť vydírat a narůstajícím způsobem se domáhat dalších a hůře splnitelných záležitostí. Sociálně sítě jsou také „vynikající“ oporou pro urážení a pomluvy nebo pro vytváření falešných účtů, díky kterým dochází k podobným situacím jako při konverzacích (Eckertová, 2013).

3.4 Následky častého využívání technologií

Nadměrné využívání moderních technologií může být také výrazně nepříznivé pro naše zdraví. Velkým zdravotním problémem poslední doby je především chronický nedostatek spánku. Tento moderní problém v současné době sužuje až dvě třetiny dospělé populace a projevuje se velkou řadou onemocnění, počínaje problémy se srdcem a konče depresemi. A důvod to má jediný – přílišné využívání moderních technologií. Pokud bychom měli být úplně přesní, tak hlavním viníkem bývají všemožná novodobá zařízení, která se vyznačují vyzařováním modrého světla. Podle Arianny Huffingtonové se hodinu před spaním od smartphonů neodtrhne až pětadevadesát procent dospělých jedinců, velká část populace rovněž nechává své „novodobé mazlíčky“ přímo u sebe, díky čemuž se kvůli modrému světlu výrazně zhoršuje kvalita jejich spánku (Alter, 2018).

4 DĚTI MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

Problematika dětí tohoto věku je velmi specifická. Tímto obdobím se zabývá celá řada autorů, kteří se při stanovení typických vývojových znaků ve svých názorech značně liší. V našem případě však v této kapitole budeme vycházet z Vágnerové.

Jak už jsme se mohli dočíst na začátku této práce, mladší školní věk je charakterizovaný zahájením povinné školní docházky. Nová je i skutečnost, že děti poprvé bývají obkloповány větším množstvím vrstevníků, než tomu bývalo v úplném počátku jejich života. To pro ně nemusí vždy být jednoduché. Zároveň se jedná o období doprovázené často smutkem či roztržitostí, na druhé straně o období celkem klidné, jehož výhodou je svázanost s daným školním řádem (Říčan, 2014).

4.1 Vývoj myšlení v dané kategorii

Děti mladšího školního věku se prezentují specifickým myšlením. V daném období ještě mohou nastávat chvíle, během nichž bývají zmateny, jejich uvažování vychází z dřívějších zkušeností. Pozorujeme to tak u situací, které jsou pro děti ještě neznámé. Při náročnějších úkolech bude pro ně nejdůležitější, aby se správně dokázaly zorientovat. Můžeme to tak sledovat při učení se něčemu novému a dosud nepoznanému (Vágnerová, 2001).

Pokud tyto děti mají cokoli definovat, bývá to pro ně obtížné. V řadě případů uvádějí názorné příklady, které jim pomáhají se v daném problému lépe zorientovat. V podstatě jim stačí, aby již něco podobného znaly z minulé zkušenosti, kterou při jednotlivých myšlenkových operacích využívají (Vágnerová, 2001).

Zaměříme-li se na logické uvažování, právě tato schopnost u dětí mladšího školního věku hraje nezbytnou roli. Zatímco v dobách, kdy ještě navštěvovaly mateřské školy a zaměřovaly se pro ně na jeden významný faktor, v úvodu školních let je tomu už jinak. Děti úspěšně zvládají pracovat s několika potřebnými informacemi najednou a k tomu, aby vyřešily určité úlohy, informace dokážou adekvátně roztrždit dle svých potřeb. Ve chvílích, kdy začnou tuto schopnost uvažování ovládat, stane se pro ně učení mnohem přitažlivějším (Vágnerová, 2001).

4.2 Děti mladšího školního věku a jejich role

Stejně jako lidé po celém světě, tak rovněž děti mladšího školního věku mají v životě určité sociální postavení. Pro nastupující generaci jsou nejdůležitější sociální role v rodinném a školním prostředí, které budou podrobněji zmíněny níže.

4.2.1 Žák a jeho role

S prvními vážnějšími zátěžovými situacemi se děti setkávají při nástupu do školního prostředí. Zde se potkávají s učiteli a také školním řádem, v obou případech jsou povinni se jimi řídit, což je pro ně samotné v tomto období velmi obtížné. Školní prostory musí navštěvovat i ve chvílích, kdy se jim tam příliš nechce. Zároveň vždy nedokáží správně reagovat na náhle vzniklé podněty, což může skončit výbušnou odpovědí. Náročné okamžiky poté představují, když musí děti poslechnout učitele, zatímco samy by v dané chvíli podnikly něco odlišného. Žáci však v těchto letech uznávají hodnocení učitelů, jejichž názory ve škole respektují. Nepříjemnosti však mohou nastat, pokud se mínění učitelů nerovná názorům rodiče, jehož názor má případně „nad školou“ navrch, a to z prostého emociálního důvodu (Vágnerová, 2001).

Před nástupem do školních lavic jsou děti zvyklé na velkou pozornost v rodině. Situace se však posléze mění. Ve třídě již nebývají samy a své potřeby musí upozadit. Stejně to je také u učitelů, kteří se ke všem žákům chovají stejně. Nejinak tomu bývá při hodnocení, jež vždy nebývá jen pozitivní a dostavuje se až po splnění určitých úkolů (Vágnerová, 2001).

I ve vztahu k učitelům mohou nastávat obtíže nejrůznějšího charakteru. Jednou z nich je obava z učitele, která může mít za následek vyvolaný obranný mechanismus, který nedovolí žákovi ideálně s autoritou komunikovat. Tak jak se tento pocit dostaví, rovněž v řadě případů také odezní. A to bez zcela vysvětlitelného důvodu (Vágnerová, 2001).

4.2.2 Role v rodině

Rodina je nejen pro dítě mladšího školního věku naprosto zásadní. Hlavními dvěma osobami jsou pro ně matka a otec, k nim se přidávají dále sourozenci. V daném období společně zažívají nezapomenutelné chvíle, které později mívají charakter zábavných etud. Typickým znakem bývá, že děti již pomalu chápou skutečnosti okolního života, především života svých rodičů. Zároveň již umí lépe zacházet se svými emocemi, což zapříčiňuje klidnější chvíle v celé rodině. Ruku v ruce s tím již děti na určité úrovni zvládají komunikovat,

zásluhou čehož bývá celková míra pochopení a společného soužití mnohem snesitelnější (Vágnerová, 2000).

Hlavní osobu v životě dítěte však představuje rodič, který je zde pro dítě pokaždé, když je to zapotřebí. Rodiče bývají právě těmi, ke kterým děti vzhlíží a berou je jako své velké vzory. Významným nezaměnitelným a nepostradatelným znakem je pocit neohrožitelnosti, který u svých vzorů získávají, domnívají se, že svět bude stále tak růžový jako doposud. Celé to slouží k důležitému rozvoji osobnosti. Rodina také představuje jistou sumu hodnot, v nichž se nachází tolik důležitá jistota či spolehlivost. Nejednou se přihodí, že rodiče hodlají své děti posunout dále v různých záležitostech, neuvědomí si však, že jejich požadavky a nároky mohou být nereálné. Dítě si pak myslí, že selhalo (Vágnerová, 2000).

Vágnerová označuje námi sledovanou skupinu termínem školák, který již v daném období ve světě vnímá řadu rozdílů. Nejvíce rozdíly mezi dospělými (většinou rodiči) a dětmi. Právě dospělou osobu vnímá jednoznačně a s dostatečným respektem a projevuje se to tak, že v daných ohledech tomu bude stále. Změna s nástupem do školy může vyvolat rozdílné chování rodiče k dítěti. Velkou roli zde také hraje prospěšnost školáků, což má být odrazem toho, jak správně a v ideální rovině dokázali rodiče své dítě vychovat (Vágnerová, 2000).

4.3 Poruchy chování ve školním věku

Již v období školní docházky se může vyskytovat chování, které nemusí být přijatelné. Máme na mysli tzv. poruchy chování. Abychom pokud možno situaci co nejlépe porozuměli, lze si pod ním představit „chování, které v různé míře, opakovaně a dlouhodobě narušuje sociální normy platné ve společnosti“ (Vágnerová, 2000, s. 285). Ačkoliv dítě dobře rozumí jejich významům, často se těmito normami neřídí. Takové jednání může být způsobeno působením rodiny nebo čistě proto, že k tomu má dítě osobní důvody (Vágnerová, 2000).

Chovají-li se děti takovým způsobem, následně mají potíže si vybudovat vztahy. A to také již kvůli velké sebestřednosti. Často přemýšlí, jak by z jiných lidí mohly profitovat, což nejednou pochází z rodiny, v níž nenacházely příliš pozitivních vzorů a pochval. Dané osoby rovněž ani nedokážou uznat své chyby, pokaždé vidí problém u někoho jiného. Ke všemu si ani nedělají problémy s tím, že budou před jistou skupinou kritizovány. Pokud by již určitá věc měla směřovat k potížím či zostuzení, u průměrných školáků lze očekávat jisté zatáhnutí zpáteční brzdy (Vágnerová, 2000).

4.4 Využití odpoledne u dětí mladšího školního věku

Navštěvováním základní školy děti začínají mít odlišně uspořádaný časový harmonogram. Po povinné dopolední docházce ještě musí udělat domácí úkoly. K nim patří také důležité denní úkony, jako jsou biologické potřeby včetně spánku. I přes tuto skutečnost jim však zbývá velká část odpoledního času. Během této doby se tak povětšinou věnují hrám, které v daném věku pozvolna napodobují skutečné dění. Dále u nich vidáme zaujetí pro stolní hry, ty jsou ovšem leckdy zrádné. Svoji roli při nich totiž hraje náhoda, bez určité části ovlivnění a vnímavosti by je však daná aktivita brzy omrzela. S rostoucím věkem se zapojují také do skupinových her, jež mají jedno specifikum. Je důležité, aby byly řízeny zkušenějším spoluhráčem. Důvod je prostý, děti mladšího školního věku by se velmi snadno mohly nechat vykolejit a také mezi sebou rozhádat skutečností, že v dostatečné míře neznají pravidla. V daném věku rovněž dochází k velké oblibě knih, encyklopedií. Děti se samy pokouší číst nebo rády listují stránkami, čímž se hravě zabaví. Důležitou složku však v jejich budoucnosti hraje sport, a to především kolektivní, do něhož se řadí např. fotbal. U této aktivity se přiučí mnohým schopnostem. Naučí se spolupracovat se spoluhráči a respektovat své soupeře, i když se jim zápas nevydaří. V neposlední řadě u nich dochází k osobnímu rozvoji. Dostanou ze sebe přebytečnou energii a nepřiměřenou zlost. Můžou získat kamarádství, které jim často vydrží celý život (Říčan, 2014).

5 VOLNÝ ČAS

S moderními technologiemi a závislostí je velmi úzce spjatý volný čas. Nejenom děti, ale také jejich starší sourozenci a rodiče využívají novodobé prostředky k oddálení důležitých povinností nebo k využití volného času. Přitom by dané vymoženosti spíše měly sloužit k odreagování a získání energie, která paradoxně jejich využíváním může jedinec ztrácet.

Volný čas tak může mít na život člověka kladný či záporný dopad. Když ho člověk využívá pozitivním způsobem, pomůže mu pomoci například v důležitých životních rozhodnutích. Na druhé straně jeho trávení společensky nepřijatelným způsobem se může stát pro jedince těžko řešitelným problémem. Ten v krajních případech vede až k páchání trestné činnosti nebo k selhání. Rozhodně ale daná záležitost není pouhou příčinou všech potenciálních potíží (Hofbauer, 2004).

5.1 Volný čas a jeho spojitost s dětmi

Volný čas si nevybírám. Je dostupný jak pro osoby středního věku, pro seniory, tak rovněž pro úplně malé děti. Zrovna ony se dají zařadit do lehce specifické skupiny. Jak se v další části dozvíme, jejich nezbytným prvkem je rodina, která vytváří základ pro jeho úspěšné naplnění. Velký problém u rodičů představuje základní aspekt a tím je skutečnost, že sami nedisponují takovou porcí času, aby se svým ratolestem mohli naplno a ideálně věnovat. Právě během tohoto období musí být s dětmi zacházeno skutečně opatrně. Zároveň potřebují, aby k určitým krůčkům byly někým popohánány a měly za zády oporu. Za jedno z hlavních kritérií se považuje, aby je daná činnost co nejvíce naplňovala a děti měly chuť ji neustále provozovat. S tím ruku v ruce souvisí důležitá věc, a to, že by k potenciálním zálibám neměly být v žádném případě někým tlačeny. Na výběr koníčků má kromě rodiny vliv také vyspělost dětí nebo přímo jejich věk. Důležitou roli hrají i místa, kde převážně svůj volný čas tráví. Nemusí se totiž čistě jednat o domácí prostory nebo zájmové kroužky, ale děti rovněž mohou pobývat na ulicích nebo v parcích, kde to vždy nemusí vypadat a působit dvakrát bezpečně (Pávková, Hájek, Hofbauer, 2002).

5.2 Volný čas a životní styl

Stejně jako je volný čas propojený s moderními technologiemi, souvisí i se životním stylem. Charakteristika životního stylu není jednoznačná, „zahrnuje hodnotovou orientaci člověka,

projevuje se v jeho chování i ve způsobu využívání a ovlivňování materiálních i sociálních životních podmínek (Pávková, Hájek, Hofbauer, 2002, s. 29).

Důležitým pojmem v uplynulé definici je slovo hodnota, od ní se odráží jednání a priority lidí. Zatímco u jedněch spatřujeme téměř až neschopnost si najít chvíli pro sebe a odpočinout si, tak druzí se naopak chovají, jako by neexistovalo nic než jen volný čas. Ani jedna z daných skutečností však není ideální. Lidé si často kupují drahé a v podstatě zbytečné věci, aniž by z nich měli skutečný prožitek. Ten se dostaví v okamžicích, kdy jsme obdivováni za to, jací ve skutečnosti vlastně ani nejsme (Pávková a kol. 2002).

Při budování volného času nás ale bezesporu nejvíce ovlivňuje samotná rodina a její prostředí. Jsou to právě rodiče, kteří nás směřují k budoucím zálibám a od nichž přebíráme jejich návyky. Svoji roli při tom rovněž hraje rozvrstvení členů rodiny či skutečnost, jaký styl bývá uplatňovaný při výchově. Zároveň je to volný čas, který nás v nepříjemných okamžicích drží nad vodou a který nám poskytuje možnost schovat se za neviditelný plášť. Bez nadsázky lze říci, že při kritických momentech dokáže člověku zachránit život (Pávková, Hájek, Hofbauer, 2002).

5.3 Funkce volného času

Neméně podstatnou součástí volného času jsou jeho funkce. Ačkoliv se každý z autorů dívá na tuto problematiku jiným pohledem, v konečném důsledku se hovoří o podobných atributech. Hofbauer (2004) za hlavní funkce považuje odpočinek, zábavu a rozvoj osobnosti. Odlišněji na situaci nahlíží Roger Sue, který mluví o čtyřech funkcích. A to psychosociologické, sociální, terapeutické a v samém závěru ekonomické (Sue in Hofbauer 2004). Podíváme-li se funkce vztahující se přímo k dětem, není na škodu se dostat až k Chudému (2005), který nabízí hned pět rozdělení.

První je výchovně-vzdělávací funkce. Jak napovídá název, hlavní roli zde hraje výchova a vzdělávání. Děti mohou získat různé poznatky ze širokého spektra odvětví, často z odborné literatury. Uplatňuje se při práci s jednotlivcem stejně jako při kolektivní činnosti. V obou případech je ale nutné dbát na osobnost jedinců, nezbytným kritériem bývá věk. Druhá funkce je rekreačně-relaxační. Stejně jako dospělí, rovněž děti prožívají během celého dne psychicky náročné situace. Je proto téměř nezbytné jim nabídnout pohyb a dostat z nich neblahé účinky dne. Vyjma organizovaných činností však nesmíme zapomínat na to, aby měly prostor pro neorganizovanou činnost se svými vrstevníky. Další funkce je sociální.

Lidský tvor je tvorem, pro něhož je přirozené se pohybovat mezi ostatními lidskými jedinci a komunikovat s nimi. Děti tak mají příležitost se začlenit. Velice důležitá bývá tato funkce u jedinců, kteří se nemůžou pyšnit takovým domácím zázemím, jež mají jejich vrstevníci. Uvnitř skupiny se jim ale dostává pozornosti a jsou centrem dění, což pozitivně ovlivňuje jejich osobnost. Předposlední funkce je seberealizační, u níž jsou důležitými aspekty, aby jedinec v sobě našel patřičný klid, mohl na sobě neustále pracovat a posouvat se dále. Funkce preventivní je u dětí a mládeže nejdůležitější. Dělíme ji na primární, sekundární a terciární (Chudý in Kavanová, 2005).

5.4 Instituce volného času

Pokud rodiče nemají na své děti vždy čas a úplnou příležitost je mít pod dozorem, můžou využít umístění dětí v institucích volného času. Právě v nich mohou děti pobývat, větší počet dětí tam má na starosti jeden dospělý jedinec. V nejednom případě však bývá mezi rodiči o těchto zařízeních malá informovanost. Nyní je nejvyšší čas se podívat, o jakých hlavních institucích je vlastně řeč (Janiš ml. 2009).

5.4.1 Školní družiny

První z námi popisovaných institucí je školní družina, kterou především navštěvují žáci prvního stupně. Jak uvádí Malach (2007), mezi její hlavní činnosti patří odpočinková, rekreační, zájmová, příprava na vyučování a získávání dalších doplňujících poznatků.

Ačkoliv se může zdát, že se výhradně jedná o záležitost týkající se základních škol, objevují se také případy, kdy školní družiny na nich působí nezávisle. Ať už je to v jakémkoliv případě, tak děti v nich mohou vykonávat domácí úkoly. Platí tu však dvě nezbytné podmínky – musí tomu tak být nejdříve po třetí hodině odpolední a je k tomu nutný souhlas rodičů. Během pobytu ve školní družině mají děti příležitost se dostat na počítače, ideálně by se však na nich měly zdokonalovat, nikoliv je využívat k pouhým hrám. Naopak místo nich je vítaný pohyb (Janiš ml. 2009).

Střediska volného času

Zobecníme-li celou situaci, dané instituce ve své podstatě navštěvují všichni, kteří o ně mají zájem. Vidáme v nich tak nejrůznější děti. (Janiš ml. 2009) Ve střediscích volného času chodí do kroužků, souborů, klubů a kurzů. Jejich účastníci, kteří v rámci motivace do další

práce nezřídka obdrží diplom či upomínkové předměty, poté na konci školního roku prezentují svá díla a dovednosti, které získali, a to před svými rodiči a kamarády. Pro střediska volného času se tak zároveň jedná o jakousi prezentaci před potenciálními zájemci. Ve střediscích pod danou činnost spadají zájmové činnosti příležitostné (pedagogové při těchto příležitostných aktivitách organizují záležitosti na určité časové období, například návštěvu divadelních představení nebo různé pořádané výlety) a spontánní aktivity (nebývají přesně časově vymezeny, jedinou roli zde hraje otevírací doba, pedagog spíše slouží k tomu, aby si děti neublížily nebo také jako poradce), (Pávková a kol. 2002).

5.4.2 Základní umělecké školy

V minulosti jsme danou instituci znali pod označením lidová škola umění. Daná zařízení nebývají jen prospěšná pro adekvátní využití volného času, rovněž slouží jako průprava k tomu, aby děti mohly v podobném duchu pokračovat v dalších etapách života. Momentálně se na základních uměleckých školách nabízí hned čtyři různé obory, a to hudební, výtvarné, taneční a literárně-dramatické. Na úvodních dvou zmiňovaných oborech se jejich náplň mění s dobou, jelikož u hudby se již děti spoléhají na nejrůznější moderní vymoženosti, které v uplynulých letech nebyly ještě dostupné, například se jedná o elektrické kytary. Při výtvarném umění se dnešní účastníci téměř neobejdou bez novodobých fotoaparátů. Negativem instituce je, že spíše než děti, mají o jejich činnost zájem spíše rodiče, kteří věří, že z jejich potomků vyrostou noví géniové.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU

Po zpracování teoretické části lze přejít k hlavní doméně celého výzkumu, čímž je praktická část. Během ní se nejprve seznámíme s nezbytnými kroky, které zahrnují výzkumný problém, výzkumné cíle nebo výzkumné otázky. Rovněž se blíže poohlédneme po výzkumné metodě, kterou v našem případě byly rozhovory nebo si popíšeme výzkumný soubor, který pro nás představovali učitelé vzdělávající děti mladšího školního věku. Po absolvování zmíněných podkapitol praktické části budou prezentovány samotné výsledky celé práce.

6.1 Výzkumný problém

V bakalářské práci a celém výzkumu se budeme snažit rozpoznat základní podstatu tématu závislosti dětí mladšího školního věku na moderních technologiích. Především se zaměříme na skutečnost vnímání závislosti z pohledu učitelů, kteří vzdělávají zmíněnou věkovou kategorii na prvním stupni základní školy. Neopomineme však ani jaké jsou projevy dětí mladšího školního věku, které využívají moderní technologie.

6.2 Výzkumné cíle

Během bakalářské práce máme zvolený jeden hlavní výzkumný cíl, který má za úkol zjistit, jak učitelé vnímají využívání moderních technologií u dětí mladšího školního věku. K hlavnímu cíli jsme si poté zvolili následujících pět vedlejších výzkumných cílů. K těmto cílům patří:

- Zjistit, jak se projevuje využívání moderních technologií u dětí mladšího školního věku,
- Zjistit, jak probíhá chování dětí mladšího školního věku na moderních technologiích během výuky a přestávek,
- Zjistit, jak děti mladšího školního věku jednají při absenci na moderních technologiích,
- Zjistit, jaké byly příčiny zlomu k využívání moderních technologií u dětí mladšího školního věku,
- Zjistit, jak je volný čas provázaný s moderními technologiemi u dětí mladšího školního věku.

6.3 Výzkumné otázky

S výzkumnými cíli úzce souvisí také výzkumné otázky, jež nám spolu korelují. Naši hlavní výzkumnou otázkou tedy je „Jak učitelé vnímají využívání moderních technologií u dětí mladšího školního věku“? Vedlejší výzkumné otázky jsou následující:

- Jak se projevuje využívání moderních technologií u dětí mladšího školního věku?
- Jak probíhá chování dětí mladšího školního věku na moderních technologiích během výuky a přestávek?
- Jak děti mladšího školního věku jednají při absenci na moderních technologiích?
- Jaké byly příčiny zlomu k většímu využívání moderních technologií u dětí mladšího školního věku?
- Jak je volný čas provázaný s moderními technologiemi u dětí mladšího školního věku?

6.4 Výzkumná metoda

Ke sběru námi potřebných dat jsme se rozhodli využít kvalitativní výzkumnou metodu, přičemž jsme se nechali inspirovat Švaříčkem a Šed'ovou (2007), kteří jsou autory publikace Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Na jihomoravských školách bylo celkově provedeno pět rozhovorů, které nám zajistily dostatečné informace pro další zpracování praktické části bakalářské práce.

6.5 Popis výzkumného souboru

Jak už bylo předznamenáno ve výše uvedených řádcích, našim výzkumným souborem se stali učitelé. A to konkrétně učitelé prvního stupně, kteří během vyučování mají na starosti děti mladšího školního věku. Daný výzkumný soubor jsme se rozhodli vybrat hned z několika různých důvodů. Prvním z nich je skutečnost, že právě učitelé tráví s danou věkovou skupinou velké množství času, a to převážně v dopoledních hodinách. V důsledku toho, jak jsme si v samotném výzkumu rovněž potvrdili, mají o dětech mladšího školního věku velký přehled, a to nejen co se týká samotného vyučování. Zároveň nás zajímal pohled osob, které svým vystupováním a jednáním mají na danou věkovou kategorii určitý vliv. V neposlední

řadě jsme věřili, že ze svého odborného pohledu a komunikačního hlediska dokáží této problematice dát trochu jiný nadhled, než kdybychom rozhovory prováděli buď se samotnými dětmi nebo rodiči.

7 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Po úvodu do praktické části bakalářské práce a vymezení metodologie se nyní již soustředíme na samotné výsledky provedeného výzkumu. Výsledky si můžeme podrobně zanalyzovat zásluhou otevřeného kódování, které proběhlo po uskutečnění rozhovorů. Následně jsme také přešli k axiálnímu kódování, jehož využití nám vypomáhalo při vytváření kategorií. Jak při otevřeném, tak rovněž při axiálním kódování nás inspirovala dvojice autorů Švaříček, Šedřová (2007).

7.1 Kategorie I - projevy

Během následujících řádků a podkapitol si pokaždé přiblížíme danou kategorii, ke které jsme se zásluhou kódování dostali. Pokud nahlédneme hned na první z nich, je to kategorie projevů, u kterých jsme si zapisovali kódy zhoršení výsledků a zanedbávání povinností.

Právě tyto činnosti se podle dotázaných učitelů zhoršují. Jeden z takových problémů představují verbální projevy nastupující generace. „Spolu nekomunikují. S tím souvisí, že děti spolu neumí komunikovat verbálně. Ony se na ničem neumí domluvit, protože s počítačem nepotřebují komunikovat.“ (RC4)

Předchozímu učitelé dává za pravdu kolegyně z odlišné školy, která celý problém uvádí na konkrétním příkladu. „Česky pořádně promluvit neumí, neumí dát větu dohromady, neumí mluvit souvisle, neumí odpovědět na otázku více než jedním slovem. Násobilku nezvládá, pravopis nezvládá, protože se jí doma po této stránce nikdo nevěnuje.“ (RN3)

Podle slov zmíněné respondentky se však nejedná pouze o jediný případ. „Pro spoustu věcí používají zkratky - „je to fajn“, „jj“ „a je to“. Vlastně i slova, skloňování, tvary, tvarosloví, to jim dělá hrozné potíže. Koukají na mě jako z jara, když začneme skloňovat nějaké slovo. Já říkám: „Takový tvar ale neexistuje.“ (RN3)

Časté využívání moderních technologií nepředstavuje problémy pouze v komunikaci, podle názorů učitelů se jedná o komplexnější potíže. „Nečte se, nechodí se ven, protože největší hrou jsou mobily a hry na počítači. Vyhledají si naprosto všechno. Neumí však ani přečíst hudebního skladatele. Oni si to z wikipedie vygooglují naprosto všechno. Ale oni to snad ani nepřečtou.“ (RV2). S obdobným názorem se ztotožňuje také další z respondentů.

„Čtenářské gramotnosti v důsledku toho jdou dolů. Úlohy se nedělají, protože děti to zdržuje od hraní. Především však jdou dolů čtenářské gramotnosti, v závislosti na tom i matematická

gramotnost. (RV1). Na zanedbávání školních dovedností navazuje také následující učitelka. „Myslím si, že do výuky to zasahuje. Jestli to zasahuje také do přípravy na vyučování? Jak u koho. Některé to bohužel zaneprazdňuje.“ (RV2)

7.2 Kategorie II. - Technologie ve škole

Druhou kategorií, kterou si blíže popíšeme, jsou moderní technologie, které děti mladšího školního věku využívají během školy, tj. během vyučování a přestávek. Danou kategorii jsme si pojmenovali jako Technologie ve škole, naše kódy přitom byly zákaz moderních technologií, pouze přestávky, bez touhy.

Jak se budeme moci přesvědčit v dalších řádcích, využívání moderních technologií přímo během vyučování bývá téměř nulové. A to z prostého důvodu, děti mladšího školního věku je mají minimálně při výuce zakázané používat.

„Máme ve školním řádě, že mobily a tablety musí mít vypnuté,“ dozvěděli jsme se od jednoho z respondentů. (RC4) Téměř identicky reagoval také další z nich.

„Máme ve školním řádu, že nemají mít mobily a tablety zapnuté.“ (RN3) Pokud by děti přeci jen hodlaly školní řád obejít, postihl by je trest. „Ve škole to mají zkrátka zakázané a ví, že by byly potrestány důtkou, kdyby se to opakovalo.“ (RC5)

Zakotvení zákazu moderních technologií ve školním řádě má sloužit dětem k ochraně. „Spíše je to kvůli tomu, abychom je chránili před sebou. Ony mobil nevyužívaly, aby jim byl k užítku, ale aby se natáčely. Takže školní řád to vyřešil tak, že v průběhu vyučování máme mobil uložený, můžou si ho vzít ve chvílích, kdy jim to učitel dovolí.“ (RV1)

K povoleným okamžikům tak pro některé děti alespoň přichází čas mezi vyučovacími hodinami. „Na přestávku si technologie můžou pustit, to není problém. Ale děti na prvním stupni zas na tom tak nejsou, že by ve vyučování nutně něco hrály nebo hledaly nebo byly na facebooku. (RC4) Podobný názor zastává také další z respondentů.

„Zatím asi mám takové složení tříd, že mobily nevytahují, ani o přestávkách. Ví, že je mají, ale vůbec je nevytahují, nemají to dovoleno. Zatím to respektují.“ (RN3) Stejný respondent zároveň dodal, že děti nemají nutkání využívat moderní technologie přímo během vyučování. „Na prvním stupni si mobil málokdo vyndá. Obzvláště ti malí vůbec ne. Například děti ve třetí třídě to vůbec nevyužívají. Jediné, co mohou dělat, je využívat o přestávkách výukové programy.

7.3 Kategorie III. - absence

Následující kategorie byla pojmenována jako absence. Zásluhou kódování jsme přicházeli na to, jakým způsobem děti mladšího školního věku jednají, pokud u sebe nemají moderní technologie. Posloužili nám k tomu kódy agresivita, nevrlost, klidnost a nepozorování absence.

Odpovědi respondentů se nám přitom rozcházely. U první dotázané učitelky jsme se sice rozvinutějšího názoru nedočkali, rozhodně však pro nás představoval přínosnou informaci. Děti podle jejího názoru mají problém se kontrolovat. „Jsou vzteklí.“ (RV1)

Odlišně však již reagovali další tázání respondenti. „Myslím si, že nervóznější, náladovější v průběhu dne nebývají. Jsou fakt naučeni, že je to ani nenapadne, že by si o přestávce ten mobil vytáhly. Možná cestou ze školy domů jsou již natěšeni, že si budou moci pustit telefon, ale v průběhu vyučování ne.“ (RC5)

V podobném duchu jsme se dočkali také odpovědí od jiných respondentů. Na prvním stupni nepozorují, že bývají nervózní, pokud nemají přístup.“ (RN3) Nepřímo na tohoto respondenta navázal hned další. „Ti malí se ještě nechovají podrážděně. Ti ví, že mobil do školy nepatří. A je jim to jedno.“ (RV2)

Se školním prostředím souvisí následující reakce, která má své prameny v zákazu moderních technologií během hodin strávených ve škole. „Tyto věci v podstatě nepozorujeme z jednoho důvodu. Nepovolujeme jim, aby s nimi nějakým způsobem ve škole, ve vyučování, manipulovaly. (RC4)

7.4 Kategorie IV - vnímání

Ve čtvrté kategorii se zásluhou kódování můžeme podívat na skutečnost, jak učitelé vnímají děti mladšího školního věku ve spojitosti s moderními technologiemi. K tomu jsme se pracovali po kódech jen moderní technologie, nezručnost, program a zneužití.

Na začátku této podkategorie se dá využít výstižné prohlášení jedné z respondentek, která se domnívá, že všeho začíná být příliš. „Máme pocit, že už je to plné. Jako byste si dítě představil jako počítač. Dítě má také nějakou svoji kapacitu paměťovou, mozkovou. A my máme někdy pocit, že už je prostě zaplněná těmi složitými vjemy ze zařízení a my už prostě nejsme schopni tam nic nacpat.“ (RV1)

Stejný dotazovatel zároveň dodává, že moderní technologie jsou jediné, čím se děti mladšího školního věku po škole zabývají. „Oni nechodí ven, přijdou ze školy a jsou na tom celé odpoledne.“ (RV1) Podobný názor můžeme sledovat u další z respondentek. „Přijdou v jednu, nají se, něco si udělají, a do pěti jedou. Děti, které o půl jedné skončí ve škole, jdou domů a povalují se doma, tak je to pro ně samozřejmě větší lákadlo“ (RC5)

Podíváme-li se na situaci a vnímání moderních technologií u dětí mladšího školního věku, tak učitelé na současný trend nahlíží pesimisticky. „Myslím si, že i děti mladšího školního věku se už bez nich bohužel neobejdou. Dneska jsou úplně jiné, než byly ostatní děti nebo děti v našem věku. Když jsme nyní v jazyce českém narazili na slovo surfovat, tak co se týká sportů, neví, co to znamená, tak jsem jim musela surfování ukázat na obrázku, ale když jsem řekla surfovat na počítači, věděli úplně všichni a prostě rozuměli.“ (RV2)

K totožnému názoru se přiklání také další z respondentů. Ten vidí problém využívání moderních technologií zvláště v tom, že děti v současné době nebývají tak prakticky založené, jak tomu bývalo dříve, a jak by se hodilo jejich věku. „Děti mladšího školního věku jsou děti, které si evidentně mají hrát s hračkami, které jsou mechanické. To znamená, že by do ruky měly vzít nějaké tužky, stavebnice, tvrdé či měkké materiály. Měly by se učit manuálním věcem, které souvisí se šroubováním, jemnou motorikou a tím vším. Bohužel tohle dělají děti dnešního věku strašlivě málo, přestože je do toho tlačíme ve školkách, snažíme ve školách, ale to, že děti dělají tak málo, se na nich odráží velkým negativním vlivem. V podstatě do ruky neumí pořádně vzít kladivo, neumí zašroubovat maticky, neumí si zavázat tkaničky. Dneska je to pro páťáky problém. Opravdu je to s tímhle čím dál horší.“ (RC4)

S tím, jak moderní technologie nemusí mít vždy dobrý vliv nejen na děti mladšího školního věku, nám více ukáže následující příklad ze života respondentky. Podle jejího názoru lidé nejsou schopni se od nich odtrhnout. „Mám dceru, která prostě bez mobilu nejde ani na záchod. Ona ho má neustále u sebe. Ona prostě sedí na záchodě a musí odepsat na SMSku, mejl nebo na facebooku na nějakou zprávu. Pořád jí něco pípá. Když byla menší, chodila za mnou a já jsem stále musela vymýšlet program. Dnešní děti nežadají maminku o program, protože ony ho mají. (RV2)

7.5 Kategorie V. - zlom

Předposlední kategorie, kterou se budeme v této kapitole zabývat, je nazvaná zlom. Na rozdíl od předešlých kategorií jsme pro danou podkapitolu využili větší počet kódu, které jsme nazvali zabezpečení rodiny, podlehnutí tlaku, kvalita přístrojů, usnadnění a výchova.

Začneme-li se více zaobírat danou kategorií, dostaneme se k tomu, že moderní technologie představují velkou nápomoc, která však může způsobovat více problémů než užitku. „Jak říkáte pohádky, stejné je to u televize, video, DVD. Sedí a koukají. Všechno je jim naservírované, nemusí přemýšlet. Kdysi dávno, když byla černobílá televize... pod šedo-černobílými barvami jsme si mohli sami představit, jak to asi vypadá. Představivost se nám tedy rozvíjela. Dneska mají děti všechno naservírované, že tohle je tak a tohle je jinak.“ (RC4)

V podstatě stejný názor na vzniklou situaci má další z respondentek. „Děti nejsou nuceni tolik přemýšlet. Opravdu všechno se jim naservíruje. Oni jen natáhnou ruce, nohy, a „starejte se o mě“. A to je právě v tom internetu. Opravdu si to jen vyhledají, zadají si slovo, jednoduché heslo a hned se jim tam nabízí spousta možností. Nemusí se namáhat a vše se jim nabízí. Netrénují tolik mozek, jak by asi bylo třeba. Kdežto my jsme museli hledat v encyklopediích, v knihách, přemýšleli, proč to tak je.“ (RN3)

Zmíněné důvody však nejsou jedinou příčinou této kategorie. Dalším aspektem se podle názoru učitelů stalo zjednodušení moderních technologií a mnohem snadnější přístup. „Když jsem si kupoval svůj první počítač, dal jsem za něj šestatřicet tisíc. Dnes za takové peníze v podstatě koupíte velkou mašinu. Je to tím, že ceny těchto produktů, ať už to jsou tablety nebo telefony, šly tak dolů, a mzdy se naopak zvýšily, že dneska pořídit dítěti tablet, chytrý telefon nebo cokoli jiného, není žádný problém. (RC4)

K danému názoru přidává poznatek také kolegyně z jiné školy. „Před deseti lety mobil nebyl tak rozšířený a vlastně nebyly ani dotekové telefony. Byly jenom klasické tlačítkové. To je rozdíl, že děti dnes mají dotykové telefony, kde je her a možností daleko více. Barevnost, pestrost a větší využití se samo nabízí, je daleko více aplikací než bylo.“ (RN3)

Zajímavý argument přidala také jedna z respondentek, která samotný zlom vidí v nástupu jiné generace. „Ve společnosti jsou vlastně lidé, kteří teď mají děti, jsou to rodiče, kteří se narodili po roce 1989. Tito rodiče se snaží nějakým způsobem zabezpečit rodinu a její základní funkce. Děti jsou většinou slušně oblečené a mají drahý telefon.“ (RV1)

Na její slova lze navázat jiným respondentem. Podle jeho názoru jsou děti až příliš opatrovány. „Dneska se řeší každá hloupost. Rodiče jsou dnes úpěnlivé a přilepené na děti, až je to špatné. Děti jsou naopak na rodičích strašně moc závislé. Neví samy, co chtějí nebo nechtějí. A potom, když jsou ve věku čtvrté, páté třídy a výše, jsou z nich takové individuality, které jsou obklopeny a hýčkány rodiči, že jim stačí něco říci, co ony nejsou schopny samy pochopit, a už je problém. Pláčou, nadávají, vymýšlí si, obviňují ze všeho ostatního a tak dále.“ (RC4)

S tím podle daného respondenta souvisí také to, že pokud děti něco po rodičích žádají, zpravidla to dostanou poměrně snadno. Velkou roli přitom hraje skutečnost, že rodiče se bojí potenciálního vyloučení dětí jak ve škole, tak ve společnosti. „Když si chlapec pořídí technologii, která je dobrá, tak ti sociálně slabší tlačí na rodiče, aby jim to pořídili taky, aby je skupina nevyřazovala ze svého středu, aby nebyly out. Snaží se dorovnávat jeden druhému.“ (RC4)

K tomuto názoru se přidává také jiná respondentka. „Musí telefon koupit, protože by se dítě stalo takovým outsiderem. Dítě, které by ve třídě nemělo mobil, by si připadalo špatně. A třída by ho opravdu vyčlenila.“ (RV2)

7.6 Kategorie VI. - volný čas

Po pěti uvedených kategoriích se dostáváme k té poslední. Podle našeho pojmenování se jí stal volný čas, který nám nabízí tři kódy. Konkrétně se jedná o nedostatek času rodičů, školní kroužky a neškodnou zábavu.

Jak už bylo uvedeno výše, volný čas dětí mladšího školního věku je závislý na času a ochotě rodičů, což nám také ze svého pohledu ozřejmili tázaní respondenti. „Dělají dlouho, jsou unavení, a nechtějí jít s dítětem jezdit na kole nebo o víkendu s ním jet na výlet nebo prostě nějakým způsobem ho vzdělávat nebo rozšířit obzory. Rodiče jsou buď v práci nebo jsou rádi, že se o ně nemusí starat, nikdo je neotravuje, nikdo po nich nic nechce. Rodič přijde domů po práci unavený, tak je rád, že ho dítě neotravuje.“ nastínila svoji myšlenku první respondentka našeho výzkumu. (RV1)

Ve velmi podobném duchu pokračoval další respondent. „Rodiče to mají opravdu většinou nastavené tak, že dítěti koupí danou věc a tím pádem ho nechají, aby si s tím hrálo, aby se ho rodiče svým způsobem zbavili. Aspoň tak mi to dneska připadá. Rodiče jsou do čtyř pěti

v práci. Dítě jde ve škole na oběd. Po obědě většina pátáků jde domů, nejsou však venku, ale na telefonu.“ (RC4)

Respondent následně pokračoval v nepříliš pozitivním slova smyslu. „Nechci být pesimista, ale myslím si, že na to má obrovský vliv zaměstnanost rodičů s tím, že na děti nemají tolik času, jak by možná chtěli. Děti tak mnohdy vyrůstají samy, popřípadě někde s kamarády. Právě mám dojem, že moderní technologiemi je jejich rodiče odkládají...Radši jim koupí mobil, dá mu tablet, pustí mu televizi, pustí ho k počítači, aby od dítěte měli pokoj. Děti v podstatě žijí ve virtuálním světě, takže si ani mnohdy, hlavně ty mladší, neuvědomují, že když někomu něco provedu, že to již není hra, ale že druhého to bolí, a že mu nějakým způsobem můžu ublížit. (RC4)

Ke sloům výše uvedeného učitele navazují vyjádření další z respondentek. A to, že děti kolikrát neumí rozeznat skutečnou realitu od té virtuální. „Líbí se jim ty hry, že tam hopsají panáčky, že panáček, který nežije, najednou vyskočí a že už zase žije. Líbí se jim, že je to barevné, že je to zábavné.“ (RN3)

Jak vidno, rodiče hrají při volném času svých dětí velkou roli. A potvrzují to rovněž následující slova. „Je to kvůli svému vlastnímu pohodlí. Když si dítě samo zaleze s mobilem, tak rodiče mají volno. Když si chci odpočinout, tak se dětem prostě věnovat nemůžu.“ (RC5)

Také další z učitelek potvrdila již dříve vyřčená slova svých kolegyň. „Pro rodiče je to pohodlnější. Nejlepší je, když je dítě v klidu a hodné a je úplně jedno, co dělá. A když je na počítači, tak je hodné.“ (RV2) Celou záležitost a dá se říci i nezájem rodičů demonstruje ukázka jedné z učitelek. „Této holčičce se nikdo nevěnuje. Není tam nikdo, kdo by si s ní povídal, kdo by jí četl pohádky. Ona takové věci vůbec nezná.“ (RN3)

Pro lepší adaptaci by pro děti mladšího školního věku mohly být kroužky, které neposkytují jen školní zařízení. Zájem dětí však rapidně upadá. „Škola nabízí kroužky. Škola nabízí zájmové vzdělávání, škola nabízí spoustu věcí. Je čím dál menší zájem o všechno. Nabízeli jsme ping-pong, letos ani není. Nabízeli jsme šachy, letos nejsou.“ (RV1)

V podobném duchu přemýšlela také další z dotazovaných osob, která vyjádřila, co by bylo potřeba zlepšit. „Nabízet jim alternativní možnosti trávení volného času. Kroužky, běhání, rodiče je ale musí k tomu nějakým způsobem přimět. (RC5)

8 SHRUTÍ VÝZKUMU (ZÁVĚR PRAKTICKÉ ČÁSTI)

Hlavním cílem naší bakalářské práce bylo zjistit, jak učitelé vnímají závislost dětí mladšího školního věku na moderních technologiích. K výzkumu jsme využili pět respondentů, kteří nám poskytl rozhovory, jejichž zásluhou jsme byli schopni odpovědět na následující dílčí výzkumné otázky. Jak jsme se mohli přesvědčit již v předchozí kapitole, k tomuto kroku nám pomohlo také šest vymezených kategorií.

Jak se projevuje využívání moderních technologií u dětí mladšího školního věku?

Podle názorů učitelů mají moderní technologie na děti mladšího školního věku citelný dopad. U nastupující generace pozorují hned několik aspektů, ve kterých se viditelně zhoršují. Učitelé nám ve svých odpovědích naznačili, že velkým problémem u této věkové kategorie je zhoršující se komunikace, což pramení z nedostatku povídání si nejen mezi sebou. Ale také vinou využívání zkratk v internetové komunikaci, s čímž souvisí používání špatných tvarosloví a nevhodné skloňování.

Nejedná se však pouze o komunikaci, u které sledujeme rapidní úpadek. Zároveň se totiž zhoršuje kvalita čtenářských dovedností. Příčinu můžeme vidět v čím dál menší četbě nebo skutečnosti, že moderní technologie nabízí tak velké usnadnění, vinou čehož děti nemusí při hledání nových informací v podstatě nad čímkoliv přemýšlet. Stačí jim pouze zadat jednoduché heslo, které jim vše vygeneruje, jak si přejí. V neposlední řadě jsou moderní technologie jedním z důvodů, proč dochází k zanedbávání školních povinností, tedy zapomínání úloh a přípravy na písemné testy, případně zkoušení.

Jak probíhá chování dětí mladšího školního věku na moderních technologiích během výuky a přestávek?

Další výzkumná otázka se zabývala tím, jak učitelé spatřují chování dětí mladšího školního věku přímo ve chvílích, kdy tráví čas ve školním prostředí. Od respondentů jsme se dočkali jednoznačných odpovědí. Jelikož děti nemají ve školách povolené žádné moderní technologie, což je uvedeno přímo ve školním řádě, tak učitelé nemají příležitost pozorovat chování během výuky. Děti mladšího školního věku naplno respektují nařízení školy, samy dobře ví, že by je při opakovaném porušení mohl postihnout trest.

Zaměříme-li se na přestávky, tak ačkoliv děti můžou na určitých školách moderní technologie alespoň na chvíli používat, tak se k danému kroku téměř neuchylují. Nemají potřebu se k nim upínat a ve školním prostředí se jimi zabývat. Pokud už se tomu přihodí, tak skutečně

v ojedinělých případech. Maximálně se schylují k povoleným výukovým programům. Jak jsme se však od respondentů mohli během rozhovorů dozvědět, opačný případ a větší potřeba využívat moderních letech nastává v pozdějších letech, konkrétně již od druhého stupně základní školy.

Jak děti mladšího školního věku jednají při absenci na moderních technologiích?

Jak jsme v předešlé výzkumné otázce zkoumali moderní technologie ve vyučování a během přestávek, tak v podobném duchu sledujeme hned následující otázku týkající se skutečnosti, jak děti jednají bez jejich využívání. Názory učitelů se nám přitom na danou problematiku rozcházely. Na jedné straně jsme mohli vyzorovat myšlenky, že děti se bez účasti na moderních technologiích chovají podrážděně, bývají nevrle. Někteří se dokonce domnívají, že děti se bez jejich využití nezvládají chovat emočně stabilně.

Větší část respondentů ovšem zareagovala spíše v opačném smyslu. Co se týká prvního stupně základní školy, neboli námi sledovaných dětí mladšího školního věku od šesti do jedenácti let, převládala skutečnost, že děti se chovají naprosto přirozeně a klidně. A to i ve chvílích, kdy určitou část dne na moderních technologiích nepůsobí, a dokonce se k nim ani nedostanou. Znovu jsme se tak přesvědčili, jako již při předchozím výzkumné otázce, že pro mladší žáky to problém nepředstavuje, naopak více podrážděnější bývají žáci od nástupu na druhý stupeň.

Jaké byly příčiny zlomu k většímu využívání moderních technologií u dětí mladšího školního věku?

V čem přišel zásadní zlom, že děti mladšího školního věku začaly v čím dál větší míře trávit čas na moderních technologiích? Tato část nabídla velké spektrum odpovědí, přičemž i v této chvíli se učitelé dokázali shodnout na vůbec té nejčastější. Podle jejich názorů za danou skutečností především je to, že děti této kategorie mají zásluhou moderních technologií vše usnadněné, a že nemusí vyvíjet tolik úsilí, aby přemýšleli nad různými záležitostmi. Zároveň však tím trpí uvádající představivost dětí a menší trénink paměti, což u dětí zanechává negativní stopy.

Respondenti jako další výrazný zlom viděli rychlý trend rozvíjejících se technologií a snadnější přístup k nim, což souvisí s daleko nižšími cenami a vyššími kvalitami mobilů či tabletů než v předcházejících letech. Jelikož se v poslední době vyrovnává kvalita životní úrovně a rozdíly mezi rodinami nejsou tak obrovské, není ani pro tzv. „sociálně slabší

vrstvu“ obtížné pořídit svému dítěti moderní technologie velice vysoké kvality za relativně přijatelný finanční obnos.

Funkce mobilů ke všemu začínají být odlišné než dříve, dnes je téměř nemyslitelné, aby kdokoliv využíval něco jiného než dotykové přístroje, což samozřejmě usnadňuje daleko bližší přístup ke hrám a samotným technologiím. S tím také souvisí mnohem více aplikací, které jsou nejen dětem vytvářeny přímo na míru a společnost není schopna se jim v podstatě jakkoliv ubránit.

Podle mínění jednoho z učitelů ke všemu děti bývají v současnosti na rodičích mnohem závislejší, než kdy tomu bývalo. Není proto výjimkou, že pokud si děti v dnešní době cokoliv usmyslí, rodiče jim snadno podlehnou, a nakonec přesně udělají, co si dítě přeje. A to se také týká potenciálních nákupů moderních technologií. Setkali jsme se také s názorem, že rodiče musí svým dětem daná zařízení kupovat, a to kvůli tomu, aby případně nebyly ve škole vyloučeny z kolektivu a nepřipadaly si odtažitě, pokud by náhodou neměly zrovna nový model dané technologie. Tomu nahrává skutečnost, že velký vliv na myšlení rodičů má také společnost, která pohltí jednání rodičů a nutí je patrně jednat tak, jak by čistě podle svého názoru nejednali.

Jak je volný čas provázaný s moderními technologiemi u dětí mladšího školního věku?

Během poslední výzkumné otázky se dostáváme k tomu, jak volný čas souvisí s moderními technologiemi. A to přímo u dětí mladšího školního věku. Již z předchozích řádků jsme mohli vypozařovat, že v dané věkové kategorii hraji velkou roli rodiče a nejinak tomu je ve spojitosti s volným časem. Podle názorů námi zpovídaných respondentů jsou to převážně rodiče, kteří mají velký vliv na to, v jaké míře děti působí na moderních technologiích. Rodiče se po práci vrací domů unaveni a nemají příliš času se svým dětem věnovat a pokud možno si s nimi hrát, natož je plnohodnotně vzdělávat. Respondenti ve svých odpovědích dokonce zašli až tak daleko, že děti pro rodiče představují zátěž, od které jim právě pomohou moderní technologie. Právě nové vymoženosti dokonale můžou zabavit malé ratolesti, které tak bývají posunuty až na druhé místo, za pohodlí vlastních rodičů. Podle jednoho z respondentů tak děti vyrůstají samy, bez většího dohledu a větší výchovy. To se například může promítat v tom, že děti nedokáží rozeznat virtuální jednání od skutečného světa, čímž například nevině ubližují svým vrstevníkům. Pořádně si neuvědomí, že jejich chování v realitě již není hra a že ostatním může způsobovat bolest.

Faktorem, který by podle respondentů mohl současnou situaci alespoň trochu zmírnit a minimálně vylepšit do dalších období jsou školní kroužky. Od těch se však rapidně začíná upouštět, a to z prostého důvodu. Děti, potažmo jejich rodiče, o kroužky již nejeví takový zájem, který by přímo byl alespoň z potřebné části schopný naplnit minimální kapacitu daného kroužku. Právě volnočasové aktivity, které v minulosti u rodičů zažily velký úspěch, by podle některých učitelů měly znovu zasahovat do programů dětí, aby tak dokázaly neutralizovat časté působení na moderních technologiích.

9 DOPORUČENÍ

Výzkum praktické části bakalářské práce nás dovedl k tomu, že děti mladšího školního věku nemají podle názorů učitelů s moderními technologiemi závažné problémy. Tedy co se týká jejich účasti při vyučování a školních přestávek, během nichž si učitelé nevšímají, že by zmíněná věková kategorie měla potřebu si novodobých technologií všimnout. Učitelé se naopak domnívají, že na druhém stupni je situace o poznání složitější. Pro nás a v podstatě také pro celou společnost se jedná tedy o varování, které by nemělo být bráno na lehkou váhu. Co však dělat pro to, aby současní žáci prvního stupně neboli děti mladšího školního věku, nemuseli řešit obdobnou situaci?

Zásluhou praktické části jsme se dozvěděli, že podle názorů učitelů svoji jistou roli v daném ohledu hrají rodiče dětí. Začít bychom tedy měli právě u nich a doporučit jim, aby více začaly spolupracovat se školním prostředím, které děti navštěvují. Školní zařízení jim už stačila ukázat návod, jak by se dalo s daným problémem alespoň trochu pracovat. Nemuselo by se jednat

o úplný zákaz na moderních technologiích, což je v dnešní době téměř neuskutečnitelné, ale dlouhodobou prací se alespoň pokusit o částečné omezení. Nezbytné je pokračovat v nastolené práci školních zařízení a klást velký důraz na práci s dětmi i v domácím prostředí. Tak aby práce školy nemusela být považována za zbytečnou.

Při dalším kroku je už potřebné, abychom se zaměřili na samotou věkovou kategorii dětí mladšího školního věku. Právě pro ně je důležité najít správné nadšení k návštěvě kroužků a volnočasových aktivit. To by mělo mít za následek jednak skutečnost, že by se dětem zaplnil čas jejich volného programu. Ideální variantou by bylo najít takové kroužky, které by děti zaměstnaly na převážnou část týdne, a ze kterých by děti měly radost. A nejlépe takovou, že by se do kroužků těšily a navštěvovaly je s vřelým přístupem.

Pro práci do dalšího období je případně vhodné zkusit vyhledat aktivity, ve kterých by figurovaly děti podobného smýšlení. O poznání snadněji by si tak mohly najít kamarády, se kterými by po škole trávily svůj volný čas.

V neposlední řadě by mělo být důležité společnými silami najít takovou aktivitu, aby případným postihem pro děti nebylo (jak nám uvedla jedna z respondentek) zakázání moderních technologií na několik dní, ale naopak zakázání toho, že děti by nemohly se svými kamarády trávit čas ve venkovních prostorech. Tedy pokusit se trochu vrátit v čase a podívat

se na to, jak děti dříve byly nešťastné z toho, když nemohly jít se svými kamarády ven, ale musely zůstat doma.

ZÁVĚR

Během námi sledované bakalářské práce jsme se snažili zjistit, jak učitelé, kteří vzdělávají děti mladšího školního věku v rozmezí šesti až jedenáct let, vnímají závislost zmíněné věkové kategorie na moderních technologiích. Pro náš výzkum jsme se rozhodli vyzpovídat pět respondentů, jejichž zásluhou jsme se dopracovali k následujícím závěrům.

Podle názorů zpovídaných učitelů děti mladšího školního věku mají při výuce zakázané používat jakékoliv moderní technologie, přičemž výjimku mohou tvořit přestávky, během kterých však případně bývá doporučeno využívat výukové programy. Děti školní nařízení plně respektují, a tak učitelé nemají příležitost sledovat žádné náznaky toho, že by žáci měli potřebu využívat moderní technologie. A to ani ve chvílích, kdy nastávají přestávky, rovněž při této příležitosti se k používání a sledování technologií téměř nedostávají.

Zvrat však nastává, když děti opustí školní zařízení. Dle názorů a zkušeností námi zpovídaných učitelů děti provedou základní fyziologické potřeby, případně vypracují domácí úlohy, a poté mají celé odpoledne bez vhodného, popřípadě žádného programu. Krátce po návratu ze školy se tak často dostávají právě k moderním technologiím, na kterých jsou kolikrát schopny všechny volný čas do chvíle, než se rodiče dostanou domů. Po návratu rodičů z práce však využívání moderních technologií neustává, může to být přesně naopak. Rodiče nejednou přichází unaveni a zbylý čas si ve zbytku dne hodlají nechat pro sebe, proto tak někdy nastává situace, že je pro ně mnohem snadnější si vlastních dětí nevěnovat. Čas dětí na moderních technologiích tak o to více ještě narůstá.

Jak jsme se během výzkumu dozvěděli, jako důležitá součást přílišného využívání moderních technologií se u dětí mladšího školního věku jeví volný čas. Právě jeho špatné naplnění spojené s malou ochotou rodičů přizpůsobení se vlastním dětem pomalu vede k závislosti, ze které pramení řada závažných problémů.

Dané potíže, mezi nimiž spatřujeme rapidně zhoršující se gramatické a čtenářské dovednosti, se můžou razantně projevit v blízké budoucnosti dnešních dětí mladšího školního věku. U nich kromě trvalé závislosti může hrozit velmi špatné uplatnění jak v životě s blízkými lidmi, tak rovněž můžou nastávat čím dál závažnější problémy ve školním prostředí. A to by nebylo to, co by naše společnost chtěla a potřebovala.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ALTER, Adam L. Neodolatelné: vzestup návykových technologií a byznys se závislostí. Přeložil Julie TESLA. Brno: Host, 2018. ISBN 9788075774606.
- [2] BLINKA, Lukáš. Online závislosti: jednání jako droga? : online hry, sex a sociální sítě : diagnostika závislosti na internetu : prevence a léčba. Praha: Grada, 2015. Psyché (Grada). ISBN 9788021079755.
- [3] BRIERLEY, John Keith. 7 prvních let života rozhoduje: [nové poznatky o vývoji mozku a výchova dítěte]. 2. vyd. Praha: Portál, 2000. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-484-2.
- [4] CARRIER, Mark. From smartphones to social media: how technology affects our brains and behavior. Santa Barbara, California: Greenwood, [2018]. ISBN 978-1-4408-5179-7.
- [5] DAVIES, Chris a Rebecca EYNON. Teenagers and technology. New York, NY: Routledge, 2012. ISBN 978-0-415-68457-6.
- [6] ECKERTOVÁ, Lenka a Daniel DOČEKAL. *Bezpečnost dětí na internetu: rádce zodpovědného rodiče*. Brno: Computer Press, 2013. ISBN 9788025138045.
- [7] EDWARDS, Griffith. *Addiction: evolution of a specialist field*. Malden, MA: Blackwell Science, c2002. ISBN 9780632059768.
- [8] GÖHLERT, Fr.-Christoph a Frank KÜHN. Od návyku k závislosti: toxikomanie: drogy: účinky a terapie. Praha: Ikar, 2001. Pro zdraví. ISBN 80-7202-950-9.
- [9] HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 8071789275.
- [10] JANIŠ, Kamil. Úvod do problematiky volného času. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2009. ISBN 9788072485307.
- [11] KAVANOVÁ, Alica a Štefan CHUDÝ. Výchova a volný čas: vybrané kapitoly z pedagogiky volného času. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2005. ISBN 8073182661.
- [12] KRAUS, Blahoslav. Základy sociální pedagogiky. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 9788026206439.

- [13] LÉVY, Pierre. Kyberkultura: zpráva pro Radu Evropy v rámci projektu "Nové technologie: kulturní spolupráce a komunikace". V Praze: Karolinum, 2000. ISBN 8024601095.
- [14] MÜHLPACHR, Pavel. *Sociopatologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 9788021045507.
- [15] NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Dopln. a opr. vyd. 3. Praha: Portál, 2007. 176 s. ISBN 978-80-7367-267-6
- [16] NEUMAJER, Ondřej, Lucie ROHLÍKOVÁ a Jiří ZOUNEK. *Učíme se s tabletem: využití mobilních technologií ve vzdělávání*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 9788074787683.
- [17] ONDREJKOVIČ, Peter. *Sociálna patológia*. 3., dopl. a preprac. vyd. Bratislava: Veda, 2009, 577 s. ISBN 978-80-224-1074-8.
- [18] PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002. ISBN 8071787116.
- [19] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 9788026204039.
- [20] RÖHR, Heinz-Peter. *Závislost: jak jí porozumět a jak ji překonat*. Přeložil Petr BABKA. Praha: Portál, 2015. Spektrum (Portál). ISBN 978-80-262-0927-0.
- [21] ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie]* : přepracované vydání. 3. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 9788026207726.
- [22] ŠEVČÍKOVÁ, Anna. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 9788021075276.
- [23] ŠMAHEL, David. *Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi*. Praha: Triton, 2003. *Psychologická setkávání*. ISBN 8072543601.
- [24] ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- [25] VÁGNEROVÁ, Marie. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 8024601818.
- [26] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 8071783080.

[27] ZÁŠKODNÁ, Helena. *Psychosociální problémy adolescentů*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1998. ISBN 8070403063.

Elektronické zdroje

Znaky netolismu. *Netolismus* [online]. Centrum prevence rizikové virtuální komunikace, ©2015 [cit. 2018-01-5]. Dostupné z: <http://netolismus.cz/>

The Internet, Dictionary.cambridge.org [online]. Cambridge Business English Dictionary, ©2019 [cit. 2019-02-14]. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/>©2019

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI: Ukázka rozhovoru

PŘÍLOHA P I: UKÁZKA ROZHOVORU

Jak z vašeho pohledu vnímáte děti mladšího školního věku a jejich účast na moderních technologiích?

Je to komplikovaná otázka. Děti mladšího školního věku jsou děti, které si evidentně mají hrát s hračkami, které jsou mechanické. To znamená, že by to ruky měly vzít nějaké tužky, klacky, šutr, stavebnice, tvrdé či měkké materiály. Měly by se učit manuálním věcem, které souvisí se šroubováním, jemnou motorikou a tím vším. Bohužel tohle dělají děti dnešního věku strašlivě málo, přestože je do toho tlačíme ve školkách, snažíme se ve školách, ale to, že děti dělají tak málo, se na nich samozřejmě obrací velkým negativním vlivem. V podstatě do ruky neumí pořádně vzít kladivo, neumí zašroubovat šroubek do maticy, neumí si zavázat tkaničky. Dneska je to pro páťáky problém. Opravdu je to s tímhle čím dál horší. Nechci být pesimista, ale myslím si, že na to má obrovský vliv nejen co se týče zaměstnanost rodičů a s tím, že na děti nemají možná tolik času, jak by možná chtěli, nebo nechtěli, to je samozřejmě otázka. Děti mnohdy vyrůstají jaksi samy, popřípadě někde s kamarády. Ale ony mezi sebou neumí ani komunikovat. Právě mám dojem, že moderní technologie, kterými je jejich rodiče jaksi odkládají...Radši jim koupí mobil, dá mu tablet, pustí mu televizi, pustí ho k počítači, aby od něj měl pokoj. Takže děti v podstatě žijí v opravdu velmi virtuálním světě, takže si ani mnohdy, hlavně ty mladší, starší možná už jo, neuvědomují, že když někomu něco provedou, že to již není hra, ale že toho druhého to bolí, a že mu nějakým způsobem můžu ublížit. Tohle si právě myslím, že mají na svědomí moderní technologie, kterými mladší školní věk zavalujeme. Což si myslím, že je špatně.

Jak jste říkal, že děti si neumí zavázat tkaničku a různé manuální záležitosti. Přičítáte tu hlavní věc moderním technologiím?

Až tak úplně ne, to je záležitost rodičů. Protože rodič je neustále ve spěchu. Co koupí dítěti? Boty, které jsou na suchý zip, aby od něj měl pokoj, protože ví, že by on musel pořád zavazovat. Tím dítě má suché zipy, nebo boty, do kterých jen našupne. Nemá potřebu si tkaničky zavázat, proč by to teda dělalo. Moderní technologie s tkaničkami přímo nesouvisí, ale že jim rodiče nedávají hračky jejich věku, aby se vyvíjely, tak jak mají správně, aby se zdokonalovaly v jemných věcech, v motorice. To bohužel nemají. Jsou schopny ve druhé, první třídě bezproblémově ovládat počítač, ví, kam na co mají kliknout, kam se mají dostat. Umí si pustit telefon, najít si kdovíco na youtube, hry, ovládat myš. To dokážou.

Dokáží si tam také pustit pohádky...

Samozřejmě. Ale je to zase pasivní záležitost. Jak říkáte pohádky, tak je to stejné jako televize, video, dvdíčko. Sednou, koukají. Všechno je jim naservírované, nemusí přemýšlet. Kdysi dávno, když byla černobílá televize... samozřejmě to byl pravěk. Naše generace, která to zažila, teda já. Pod šedo-černo-bílými barvami jsme si mohli sami představit, jak to asi vypadá. Představivost se nám tedy rozvíjela. Dneska mají děti všechno naservírované, že tohle je tak a tohle je tak.

Přičítáte to, že mají naservírované rodiči, jak jste zmiňoval, že nemají tolik času, že pracují?

Určitě. Je to tím, že doba nás tlačí šíleným tempem někam. Kam to bude směřovat za pět deset patnáct let? V čem budete žít vy, až budete velký, opravdu rodič, těžko říci dneska. Na škole jsem osmadvacet let. Byly tu děcka z vesnice, opravdu se vším všudy. Uměly vylézt na strom, uměly si zahrát fotbal, porvaly se, nebyl problém, zakoply, nikdo to neřešil.

Měly roztrhané tepláky...

Bez problémů. Dneska se řeší každá kravina, každá pitomina. Rodiče jsou dnes úpěnlivě přilepené na děcka, že je to prostě hrozné. Děcka jsou naopak na rodičích strašně závislé. Neumí se samy rozhodovat, neříkám že všichni, nechci to generalizovat, ale většina. Neví samy, co chtějí, nebo nechtějí. A potom, když rostou do věku čtvrté páté třídy, a samozřejmě výše, tak jsou z nich takové individuality, které jsou obklopeny a hýčkány rodiči, že jim stačí něco říci, co oni nejsou schopni samy pochopit, a už je problém. Pláčou, nadávají, vymýšlí si, obviňují ze všeho další a tak dále. Doba je dneska taková hodně špatná.

Vy jste právě říkal, že když jste nastupoval před osmadvaceti lety, bylo to úplně jiné. Myslím si, že se to tak zvirtlo před pěti, deseti lety, jestli souhlasíte. Čím se to tak zvirtlo, v čem nastal zásadní zlom?

Je to strašně jednoduché. Když jsem si kupoval svůj první počítač, dal jsem za něj šestatřicet tisíc. Byl to nějaký Pentium jedna, hard-disk byl nějaký 1,2 GB, ale stálo to šestatřicet tisíc. Dnes za takové prachy v podstatě koupíte velkou mašinu. Je to tím, že ceny těchto produktů, ať už to jsou tablety, ať už to jsou telefony, šly tak dolů, a platy lidí se tak navýšily, že dneska pořídit dítěti tablet, chytrý telefon, nebo cokoliv, není žádný problém. Rodič to má opravdu většinou nastavené tak, že děcku tohle to koupíte a tím pádem ho necháte, aby si s tím hrálo, aby se ho tím rodiče v uvozovkách fakt zbavili. Tak mi to dneska připadá.

Takže si myslíte, když to řeknu hnusně, daleko více rozmazlenější než bývávaly?

Určitě ano.

Pozorujete například, že když děti mají moderní technologie, fyzicky u sebe, a pak je u sebe třeba dvě tři hodiny nemají, nějakou nevrlost?

Tyto věci v podstatě nepozorujeme z jednoho důvodu. Nepovolujeme jim, aby s nimi nějakým způsobem ve škole, ve vyučování, manipulovaly.

Máte to přímo ve školním řádě?

Máme to ve školním řádě, že musí mít vypnuto, na přestávku si může pustit, to není problém. Ale děcka na prvním stupni zas na tom tak nejsou, že by ve vyučování nutně něco hrály, nebo hledaly, facebookovaly. Wifinu tady máme zaheslovanou, heslo jim nedáváme. Můžou na počítače ve třídě, samozřejmě za dozoru učitele, nebo v družině vychovatelky. Ale jinak tohle nepovolujeme.

Nepozorujete u některých neklid? Samozřejmě, se těší na přestávku, to je bez debat, ale jestli nemůžou být natěšeni, že o přestávce...

Spíše, že skončí vyučování. Mnozí, ti starší už ani nechtějí chodit do družiny, protože tam samozřejmě musí dělat věci, které jsou v obsahu a náplni družiny. Ale ony chtějí domů, aby mohly hrát hry. Ne, že by si šly ven zahrát s děčkama fotbal, projet se na kole, nebo něco, oni jdou pařit nějaké hry.

Takže přijdou domů, mají u sebe tablet...

Rodiče jsou do čtyř pěti v práci. Děcko jde ve škole na oběd. Po obědě většina pátáku opravdu jde domů, nejsou venku, ale na telefonu.

Ruku v ruce se s tím nemůže rozvíjet týmový duch, kreativita...

Samozřejmě. Ony spolu nekomunikují. S tím souvisí, že děcka spolu neumí komunikovat verbálně. Ony se na ničem neumí domluvit, protože s tím počítačem nepotřebují komunikovat. On udělá, co to dítě chce.

Bavil jsem se s učiteli na jiných školách, tak říkaly, že jak jste povídal, neumí spolu komunikovat, gramatika se daleko zhoršuje. Myslíte si, že je to taková bída, a zda to v dalších letech může být ještě horší?

Otázka je, jak s tím společnost bude nějakým způsobem nakládat. S tupým občanem se dobře manipuluje, co si budeme povídat. Nejsem žádný konspirační teoretik, ale opravdu mi to

mnohdy připadá, že některé systémy jsou nastaveny tak, aby z těch lidí udělaly tupouny. Nevím, jak se to bude vyvíjet. My děčka od druhé do páté třídy, kdy čtenářská dovednost už je na nějaké úrovni, je nutíme, opravdu nutíme, do čtenářských deníků. S tím samozřejmě souvisí, že když děti čtou, mají přehled o slovní zásobě, rozvíjejí si slovní zásobu, vidí v textu správnou gramatiku. Je to náš cíl je takhle tlačit. Co pak budou dělat na druhém stupni, na středních školách, učňácích, to už je druhá věc.

Čtenářské deníky tady dříve nebývaly?

Bývaly. Spousta škol od nich na nějaký čas ustoupila, hlavně na nátlak rodičů, protože to s nimi musí číst a tak dále. Nepustili jsme to nikdy a dobře za to.

Zmiňoval jste rodiče a levné moderní technologie. Ale co může být hlavním, že děti využívají moderní technologie a netráví čas venku? Sice říkáte, že děti přijdou domů a hrají si na mobilu, tabletu a podobně. Rodič je v práci a dítě stejně samo nejde ven, aby si zkrátilo čas. Proč podle vás netráví tolik času venku?

Nemají potřebu. Mají s kým, spolužáků je spousta. Jsou s nimi ve škole, to jim stačí. Chtějí být samy. Pomalu z nich vyrůstají introverti, uzavření do své fikce, do svého světa, ze kterého teda vylezou, když musí do školy a pak si žijí v pokojíčku.

Pak tím trpí osobnost a vývoj dítěte...

Stoprocentně. Moderní technologie jsou super, dnes bychom bez nich nemohli fungovat. Vaše první otázka však byla, děti mladšího školního věku a moderní technologie. Myslím si, že co jim v tomto věku servírujeme, je špatně, není to dobře. Až budou sedmáci osmáci, devátáci, tak postupně. Se svým prvním počítačem jsem se setkal na vysoké škole, to jsem byl ve třetáku. Předmět se týkal moderních technologií. Byly tam dva obrovské počítače, už ani nevím, jak se jmenovaly. Tenkrát byly diskety, vlnilo se to, strkalo se to tam. Pan profesor říkal, hlavně na to nesahejte, já sám pořádně nevím, co s tím. A to mi byl nějakých třiadvacet, čtyřadvacet let. První mobil jsem měl v osmadvaceti. Dneska to mají děčka ve školkách. Je to velký posun, děti těmi technologiemi zasahujeme strašně brzo. A to si myslím, že je špatně.

Jaký si myslíte, že na to má vliv společnost? Zním pár rodičů, kteří by ani nechtěli kupovat mobily, tablety, ale ví, že by děcka mohly být teoreticky šikované. Třeba by to rodiče chtěli ovlivnit...

Přesně, to je druhá věc. Doba je nastavená tak, že opravdu nejsou velké sociální rozdíly. Jsou, ale lidé nejsou chudí. Máme se opravdu dobře. Lidé si to můžou pořídit. Když si chlapec jeden, dva, tři, pořídí technologii, která je dobrá, tak ti ostatní sociálně slabší tlačí na rodiče, aby jim to pořídili taky, aby je skupina nevyřazovala ze svého středu, aby nebyla out. Snaží se dorovnávat jeden druhému. Jak ti bohatší pořád zvyšují, tak sociálně slabší se jim snaží dorovnávat a ten koloběh je stále nekonečný. Pořád dohání jeden druhého. To je taky obrovský problém.